

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
_____ Лихова С.Я.
«___» _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»
ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«Правоохоронна діяльність»

**Тема: «Особливості предмета кримінальних правопорушень проти
громадської безпеки»**

Виконавець: студентка 2 курсу, групи ПО-201Мз Рєпкіна Юлія Євгенівна

Керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу
Літвінова Ірина Феофанівна

Київ–2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Юридичний факультет
Кафедра кримінального права і процесу
Освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Лихова С.Я.
«____» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Рєпкіної Юлії Євгенівни

1. Тема роботи «Особливості предмета кримінальних правопорушень проти громадської безпеки», затверджена наказом ректора від 24 вересня 2020 р. № 1771/ст.
2. Термін виконання та захисту роботи: з 05 жовтня 2020 р. по 13 грудня 2020 р.; з 21 грудня по 27 грудня 2020 року.
3. Вихідні дані роботи: монографічна наукова література, нормативно-правові акти, нормативно-правові акти міжнародного характеру, узагальнення судової практики.
4. Зміст пояснювальної записки: аналітичний огляд юридичних джерел з тематики кваліфікаційної роботи. Дослідження предметів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки та їх особливостей, визначення проблемних питань визначення та встановлення окремих різновидів предметів (в тому числі у так званих «безпредметних» кримінальних правопорушеннях) на основі аналізу чинного законодавства України, наукової літератури та статистичних даних.

5. Календарний план-графік

№ пор	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Вибрати тему кваліфікаційної роботи	до 01.10.2020	виконано
2	Затвердити тему і план роботи у наукового керівника	до 05.10.2020	виконано
3	Визначити статистичну, інформаційну базу дослідження скласти бібліографію	до 26.10.2020	виконано
4	Оформити і обговорити з науковим керівником перший розділ роботи	до 30.10.2020	виконано
5	Оформити і обговорити з науковим керівником другий розділ роботи	до 11.11.2020	виконано
6	Оформити і обговорити з науковим керівником третій розділ роботи	до 20.11.2020	виконано
7	Доопрацювати роботу, оформити її кінцевий варіант	до 29.11.2020	виконано
8	Отримати відгук керівника та рецензії	до 05.12.2020	виконано
9	Підготувати доповідь на захист	до 10.12.2020	виконано

6. Консультанти з окремих розділів

Розділ	Консультант (посада, П.І.Б.)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Консультанти з окремих розділів не залучались			

7. Дата видачі завдання: 05.10.2020.

Керівник кваліфікаційної роботи

к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу
Літвінова Ірина Феопанівна

(підпис)

Завдання прийняв до виконання

Репкіна Юлія Євгенівна

(підпис)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Особливості предмета кримінальних правопорушень проти громадської безпеки»: 105 сторінок, 96 використаних джерел.

КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН, КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ГРОМАДСЬКА БЕЗПЕКА, БАНДИТИЗМ, ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ, ЗЛОЧИННА ОРГАНІЗАЦІЯ.

Об'єктом дослідження є кримінально-правова характеристика предметів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Предметом дослідження є кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, їх предмети.

Метою дослідження є комплексна розробка науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення кримінального законодавства та практики його застосування в частині визначення кримінально-правові проблеми предмета кримінального правопорушення та пов'язаних з ним відповідних проблеми потерпілого, знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення.

Методи дослідження: діалектичний, історико-правовий, формально-юридичний (догматичний), порівняльно-правовий, соціологічний, статистичний та системно-структурний.

Загальнонебезпечний характер кримінальних правопорушень проти громадської безпеки зумовлений як їх об'єктом, так і тим, що їх предметом або засобами (знаряддями) є зброя чи інші предмети, які за своєю природою потенційно є смертоносними джерелами, що використовуються або можуть бути використані як зброя, як засоби руйнування, ураження. Наукове пізнання проблем предмета кримінальних правопорушень завжди вирізнялося дискусійними положеннями і зумовлене, в основному, необхідністю встановлення предмета кримінальних правопорушень у правозастосовній діяльності чи у процесі доктринального тлумачення кримінально-правових норм.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНЕ ВЧЕННЯ ПРО ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....	11
1.1. Місце предмета у складі кримінального правопорушення.....	11
1.2. Особливості визначення окремих різновидів предметів кримінальних правопорушень у теорії кримінального права.....	20
Висновки до 1 розділу.....	23
РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....	25
2.1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.....	24
2.2. Кримінально-правова характеристика окремих різновидів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.....	29
2.3. Класифікація кримінальних правопорушень проти громадської безпеки та їх розподіл на види з врахуванням особливостей предмету кримінального правопорушення.....	61
Висновки до 2 розділу.....	68
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ.....	70
3.1. Кримінально-правова характеристика предметів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.....	70
3.2. Проблеми визначення предмету у «безпредметних» кримінальних правопорушеннях проти громадської безпеки та шляхи їх вирішення.....	77
Висновки до 3 розділу.....	86
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	94

ВСТУП

Актуальність та ступінь вивченості теми. Безпека людини визнається в Україні однією з найвищих соціальних цінностей (ч. 1 ст. 3 Конституції України [1]). Проблеми безпеки завжди були і залишаються актуальними для людини, суспільства, людства. Безпека є найнеобхіднішою з потреб, її вироблення (продукування) не може зупинитися. Вона є одним із головних показників життя. В основі громадської безпеки — природне право людей на життя та його захист, закріплене Конституцією України (ст. 27). Тому громадська безпека віднесена законодавцем до основоположних цінностей (об'єктів), правове забезпечення охорони яких має своїм завданням Кримінальний кодекс України (ст. 1) (далі – КК України), а в його Особливій частині, у самостійному розділі (р. IX) [9], передбачена відповідальність за посягання на цей об'єкт.

Суспільна небезпечність кримінальних правопорушень проти громадської безпеки полягає в тому, що вони порушують нормальні (безпечні) умови життя невизначеного кола людей, спокійне їх існування, створюють загальну небезпеку – умови для вчинення особливо тяжких злочинів, настання інших тяжких наслідків. А нерідко і призводять до них, створюючи неспокійну обстановку в суспільстві, викликаючи побоювання, страх за життя, дезорганізуючи діяльність людей, стосунки між ними, послаблюють соціальні зв'язки.

Питання кримінально-правової охорони громадської безпеки є достатньо дослідженими у юридичній науці. Проблеми кримінальної відповідальності за ці кримінальні правопорушення свого часу були предметом розробок М.О. Бондаренка, В.О. Владімірова, М.С. Грінберга, П.Ф. Гришаніна, В.Т. Дзюби, М.Т. Куца, О.П. Литвина, П.С. Матишевського, В.П. Тихого, В.І. Ткаченка та інших учених. Проте деякі аспекти даної проблеми об'єктивно потребують більш детального та ґрунтовного вивчення саме у зв'язку зі змінами, що їх

казало чинне кримінальне законодавство, та з огляду на трансформацію кримінальної політики нашої держави в сучасних умовах.

Досі правозастосовною практикою більшість норм КК України про кримінально-правову охорону громадської безпеки від суспільно небезпечних посягань опрацьовано недостатньо, виникають труднощі щодо їх кваліфікації, відмежовування від інших кримінальних правопорушень.

Загальнонебезпечний характер кримінальних правопорушень проти громадської безпеки зумовлений як їх об'єктом, так і тим, що їх предметом та/або засобом (знаряддям) є зброя або інші за своєю природою потенційно смертоносні джерела, які використовуються або можуть бути використані як зброя, як засоби руйнування, ураження. Отже, доречним є аналіз кримінально-правової природи кримінальних правопорушень проти громадської безпеки з позиції предметів кожного зі складу даного виду кримінальних правопорушень.

Наукове пізнання проблем предмета кримінальних правопорушень завжди вирізнялося дискусійними положеннями і зумовлене, в основному, необхідністю встановлення предмета кримінальних правопорушень у правозастосовній діяльності чи у процесі доктринального тлумачення кримінально-правових норм. У радянський і пострадянський періоди проблеми предмета кримінального правопорушення знайшли ґрунтовне відображення передусім у працях таких українських вчених, як М. Й. Коржанський і В. Я. Тацій. Дослідженню питань предмета кримінального правопорушення в кримінальному праві присвячена досить велика кількість наукових праць. Зокрема, загальні положення про предмет кримінального правопорушення були досліджені та розкриті в роботах О.Ф. Бантишева, М.А. Беляєва, М.Й. Коржанського, В.М. Кудрявцева, Є.В. Лащука, П.С. Матишевського, А.А. Музики, А.В. Наумова, А.А. Піонтковського, А.В. Савченка, В.Я. Тація.

Кримінально-правові проблеми предмета кримінального правопорушення та пов'язані з ними відповідні проблеми потерпілого, знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення досліджували, зокрема, Д. С. Азаров, П. П. Андрушко, С. В. Анощенкова, М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, М. П.

Бікмурзін, В. І. Борисов, Я. М. Брайнін, В. М. Вінокуров, М. А. Гельфер, В. К. Глістін, В. І. Гуров, О. С. Денисова, С. Ф. Кравцов, В. М. Кудрявцев, В. В. Кузнецов, Б. С. Нікіфоров, Г. П. Новосьолов, М. І. Панов, Т. І. Присяжнюк, В. І. Сахаров, М. В. Сенаторов, О. Є. Спірідонова, І. А. Фаргієв, Є. А. Фролов, С. О. Яшков.

Сучасний стан вітчизняних досліджень, котрі стосуються предмета кримінального правопорушення, презентують, зокрема, кандидатська дисертація Є. В. Лащука і колективна розробка теоретичних засад пізнання загального поняття предмета кримінального правопорушення. Можна стверджувати, що у цьому напрямі накопичені корисні, хоча й неоднорідні знання. Вони потребують систематизації і наукового аналізу у межах цілісного вчення про предмет кримінального правопорушення.

Щодо дослідження безпосередньо предметів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, слід сказати, що ці питання розглядалися в роботах О.О.Дудорова, Д.О.Калмикова, О.П.Литвина, В.Тихого. Предмет кримінальних правопорушень терористичного спрямування був об'єктом дослідження в роботах В.П. Ємельянова, В.П. Ковальчук, В.Н.Кубальського, І.Серкевич, Р.Л. Чорного. Радіоактивні матеріали як предмет кримінальних правопорушень проти громадської безпеки розглядалися в роботах К. Ю. Гаврилової, К.В. Плева. Вибухові, легкозаймисті та їдкі речовини як предмет кримінального правопорушення проти громадської безпеки досліджували В. Белоконєв, П.С. Берзін, К. Ю. Гаврилова, Ю. В. Рябченко. Предмет кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, досліджували В.Белоконєв, І.Коваленко, О.М. Сарнавський, А. О. Терещук. Питанням, пов'язаним із характеристикою об'єктів житлово-комунального господарства як предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 270-1 КК України, у 2014 р. було присвячено статтю С.С. Незнайко, а у 2015 – статтю Н.О. Сербіної. Проте мало дослідженими залишаються питання визначення предмету у так званих «безпредметних» кримінальних правопорушеннях проти громадської безпеки, до яких належать кримінальні

правопорушення, передбачені статтями 255-261 КК України. Значний внесок у розробку вказаного питання було здійснено Є. Лащуком і М. Бікмурзіним, А. Чучаєвим, М. Пановим, Н. Квасневською, А. Барановим тощо. Науковці зосереджували увагу на дослідженні конкретних понять та категорій, що лежать в основі теорій «безпредметності» кримінальних правопорушень. Однак ряд питань, що торкаються «безпредметних» кримінальних правопорушень проти громадської безпеки залишаються недостатньо дослідженими, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Метою дослідження є аналіз кримінальних правопорушень проти громадської безпеки та їх класифікація за предметом.

Об'єктом дослідження є кримінально-правова характеристика предметів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.

Предметом дослідження є кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, їх предмети.

Для реалізації сформульованої мети дослідження в роботі передбачається вирішення наступних завдань:

- визначити місце предмета у складі кримінального правопорушення;
- дослідити види предметів кримінальних правопорушень;
- здійснити кримінально-правовий аналіз кримінальних правопорушень проти громадської безпеки;
- здійснити класифікацію кримінальних правопорушень проти громадської безпеки за предметом;
- висвітлити особливості визначення предмета кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, у тому числі у так званих «безпредметних» кримінальних правопорушеннях.

Методи дослідження. В роботі використано історико-правовий метод (застосовувався при аналізі генезису вчення про об'єкт і предмет кримінального правопорушення); метод формально-догматичного аналізу (надав можливість з'ясувати структуру і співвідношення понять, що досліджувалися, а також слугував вивченню відповідних положень

кримінального законодавства); діалектичний, порівняльно-правовий, соціологічний, статистичний та системно-структурний.

Дослідження має відповідну **структуру**: вступ, 3 розділи, висновки, список використаної літератури. Загальний обсяг роботи – 100 сторінок. Список використаної літератури містить 96 позицій.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНЕ ВЧЕННЯ ПРО ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

1.1. Місце предмета у складі кримінального правопорушення

Поняття складу кримінального правопорушення є фундаментальною та універсальною конструкцією, що використовується у кримінальному праві та виступає єдиною підставою кримінальної відповідальності. Науковці і практики особливу увагу звертають на визначення елементів та ознак складу кримінального правопорушення. Серед вказаного кола питань окремим блоком можна виділити питання визначення місця предмета кримінального правопорушення у системі елементів та ознак складу кримінального правопорушення.

Проблема предмета кримінального правопорушення, зокрема його місце у складі кримінального правопорушення та його значення для кваліфікації злочинного посягання, має свою давню історію. Вона дотепер викликає наукові дискусії. Зокрема, у кримінально-правовій доктрині неоднозначно вирішується питання про місце предмета у складі кримінального правопорушення. Так, предмет кримінального правопорушення розглядається як факультативна ознака або складу кримінального правопорушення, або об'єкта посягання, чи об'єктивної сторони кримінального правопорушення. У юридичній доктрині, слідчій та судовій практиці викликає складнощі й вирішення питання щодо відмежування предмета від знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення.

З огляду на позиції дореволюційних правників, предмет кримінального правопорушення ототожнювався з об'єктом чи взагалі не розглядався. Згадки про предмет кримінального правопорушення можна знайти, зокрема, у працях О. Ф. Кістяківського, В. Д. Спасовича, М. С. Таганцева.

За концепцією А. А. Піонтковського, об'єкт і предмет кримінального правопорушення ототожнюються [68, с.302-303]. Вчений зазначав, що «про

предмет кримінального правопорушення, можна і треба говорити лише тоді, коли на відміну від об'єкта кримінального правопорушення на нього (предмет) не вчиняється посягання. У всіх інших випадках матеріальна річ є не предметом, а безпосереднім об'єктом посягання» [45, с.29]. таке чітке і точне відмежування предмета і об'єкта кримінального правопорушення лягло в основу численних концепцій розвитку вказаних понять у сучасній науці кримінального права України.

У науці кримінального права існують різні підходи до визначення поняття предмета кримінального правопорушення та його місця в структурі складу кримінального правопорушення. Так, М.Й.Коржанський зауважує, що «предмет кримінального правопорушення – це матеріальна річ, в якій проявляються певні сторони, властивості суспільних відносин (об'єкта кримінального правопорушення), шляхом фізичного або психічного впливу на який завдається соціально небезпечна шкода в сфері суспільних відносин, предмет – це матеріальна сторона об'єкта, але не сам об'єкт» [57, с.102].

Окремі науковці розглядають предмет кримінального правопорушення як факультативну ознаку складу кримінального правопорушення [78, с.200-201] Зокрема, В. Я. Тацій зазначає: «предмет кримінального правопорушення, що існує поряд з об'єктом, – самостійна факультативна ознака складу кримінального правопорушення; це будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність в діях особи ознак конкретного складу кримінального правопорушення» [60, с.143].

П. С. Матишевський та Є. В. Фесенко вважають, що «предметом кримінального правопорушення є речі матеріального світу, діючи на які особа посягає на блага, що належать суб'єктам суспільних відносин» [59, с.40-41; 90, с.33-34]. Проте за такого підходу не конкретизується, яким елементом складу кримінального правопорушення охоплюється предмет посягання.

М.М. Панов обґрунтовано зауважує, що «до категорії предмет слід включати не тільки фізичні предмети (речі, майно), а й реально існуючі явища об'єктивного світу: енергію (електричну, теплову, ін.), а також інформацію, у

зв'язку з існуванням чи створенням яких або з їх обігом вчиняється злочин» [79, с.50].

Предметом кримінального правопорушення в теорії кримінального права традиційно визнавалися й визнаються речі матеріального світу, впливаючи на які, особа посягає на цінності (блага), що належать суб'єктам суспільних відносин.

Традиційно предмет кримінального правопорушення розглядають через сукупність його ознак. До таких ознак належать фізичні, економічні та юридичні властивості предмету.

Оригінального висновку дійшов В. Д. Філімонов, який визначив предмет кримінального правопорушення як сполучну ланку у взаємодії об'єкта з іншими ознаками складу кримінального правопорушення. Вчений вважає, що предмет кримінального правопорушення є складовою об'єкта кримінального правопорушення та водночас – його об'єктивної сторони [92, с.10-11].

За іншою концепцією предмет кримінального правопорушення належить до ознак об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення [72, с.50-51; 43, с.59-60].

Існує концепція, відповідно до якої предмет кримінального правопорушення є складовою об'єкта кримінального правопорушення (інколи їх навіть ототожнюють) чи виступає будь-яким структурним елементом суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом.

Проте домінуючою на даний час є позиція, за якою предмет кримінального правопорушення є факультативною ознакою складу кримінального правопорушення та тісно пов'язаною з об'єктом кримінального правопорушення. Одним із перших таку точку зору висловив В. Я. Тацій, який запевнив, що предмет кримінального правопорушення не може претендувати на роль самостійного елемента складу кримінального правопорушення, адже склад кримінального правопорушення являє собою сукупність його обов'язкових елементів (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єктивної сторони, і суб'єкта кримінального правопорушення). Відсутність хоча б одно з цих елементів

виключає склад кримінального правопорушення і, відповідно кримінальну відповідальність. Предмет кримінального правопорушення є не обов'язковою, а факультативною по відношенню до загального поняття складу кримінального правопорушення ознакою, тому відповідно його можливо називати лише ознакою, а не елементом складу кримінального правопорушення [87, с. 55]. На думку науковця, «об'єкт і предмет в сукупності складають самостійний елемент складу кримінального правопорушення, проте якщо об'єкт кримінального правопорушення є самостійною, то предмет – факультативною ознакою складу кримінального правопорушення» [87, с. 56].

На нашу думку, найбільш повне та правильне визначення предмета кримінального правопорушення запропонував Є.В. Лащук, який вказує, що «предмет кримінального правопорушення – це факультативна ознака об'єкта кримінального правопорушення, яка знаходить свій прояв у матеріальних цінностях, які людина може сприймати органами чуття чи фіксувати спеціальними технічними засобами та щодо яких та (або) шляхом безпосереднього впливу на які вчинюється злочинне діяння» [70, с.77-78].

Предмет кримінального правопорушення зазвичай прямо вказується в диспозиції кримінально-правової норми.

Відмінність між предметом кримінального правопорушення та предметом суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом, базується на таких ознаках:

1) предметом кримінального правопорушення, на відміну від предмета суспільних відносин, завжди виступають матеріальні цінності;

2) предметом кримінального правопорушення можуть бути і ті матеріальні цінності, що мають певні «негативні» властивості – відносини з приводу таких матеріальних цінностей законодавець не забезпечує кримінально-правовою охороною;

3) певні матеріальні цінності, до вчинення кримінального правопорушення, можуть бути предметом суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом, однак з моменту вчинення кримінального правопорушення ті самі

матеріальні цінності набувають статусу предмета кримінального правопорушення [48, с.273-274].

Можемо стверджувати, що діяння, яке має ознаки кримінально-караного посягання, є «перетворює» певні матеріальні цінності в предмет кримінального правопорушення, тобто без вчинення відповідного посягання, предмета кримінального правопорушення не існує. При вчиненні кримінального правопорушення матеріальні цінності, як складова предмета суспільних відносин, «трансформуються» у предмет кримінального правопорушення. Наприклад, викрадення наркотичних засобів із аптеки, вони тимчасово вилучаються зі сфери законного обігу. Тобто наркотичні засоби, що належали до предмета суспільних відносин, «перетворилася» у предмет кримінального правопорушення;

4) предмет кримінального правопорушення – це факультативна ознака складу кримінального правопорушення, а предмет суспільних відносин – це обов'язковий структурний елемент суспільних відносин, без якого вони не існують. Тобто предмет посягання не належить до структури суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом, і не є тотожним поняттю предмета суспільних відносин.

Ототожнення предмета кримінального правопорушення з будь-яким елементом суспільних відносин призводить до того, що предметом кримінального правопорушення інколи називають дії учасників суспільних відносин, послуги тощо. Зокрема, не можна погодитися з тим, що дії майнового характеру, тобто фактично соціальний зв'язок між учасниками суспільних відносин (послуги у вигляді ремонту квартири, грошової позики, ремонту автомобіля тощо) визнаються предметом кримінального правопорушення (наприклад, предметом вимагання).

Якщо певний предмет є складовою суспільних відносин (або ж – цінностей), які охороняються кримінальним законом, то за певних обставин він може визнаватися предметом кримінального правопорушення. Проте деякі предмети не можуть набувати такого статусу, оскільки відносини з приводу

таких предметів не забезпечені кримінально-правовою охороною, оскільки вони мають певні шкідливі (негативні) ознаки (наприклад, вогнепальна та холодна зброя, наркотичні та психотропні речовини, радіоактивні матеріали тощо). Такі предмети окремі автори відносять до об'єктивної сторони (до знарядь вчинення кримінального правопорушення [43, с.60] або до засобів вчинення кримінального правопорушення, або зовсім не визнають предметом кримінального правопорушення, не включаючи до жодного з елементів його складу [91, с.34].

Для правильного встановлення предмета будь-якого конкретного кримінального правопорушення необхідно звернутися до визначення загального поняття предмета кримінального правопорушення.

На нашу думку, предмет кримінального правопорушення можна визначити як факультативну ознаку складу кримінального правопорушення, що знаходить свій прояв у матеріальних цінностях, котрі людина може сприймати органами чуття чи фіксувати спеціальними технічними засобами, з приводу яких та шляхом безпосереднього впливу на які (або без такого впливу) вчиняється кримінальне протиправне діяння.

Слід наголосити, що предмет кримінального правопорушення визначається в законі про кримінальну відповідальність не у всіх випадках. Отже, предмет кримінального правопорушення можна визнати не обов'язковим для всіх складів кримінальних правопорушень елементом, а обов'язковим лише для певних його різновидів - предметних складів кримінальних правопорушень. В тих випадках, коли закон про кримінальну відповідальність вказує на предмет кримінального правопорушення, цей склад є предметним і за відсутності в конкретному випадку предмета кримінального правопорушення, відповідний склад кримінального правопорушення є відсутнім.

Таким чином, предмет кримінального правопорушення займає в структурі складу кримінального правопорушення позицію самостійного факультативного елементу складу кримінального правопорушення, а за умови вказівки на цей

предмет у кримінальному законі, «трансформується» в розряд обов'язкових, без якого склад кримінального правопорушення відсутній.

Предмет кримінального правопорушення характеризується певними властивостями, в сукупності вони складають систему ознак, що нами зведені у три групи: 1) фізичні ознаки, 2) соціальні ознаки, 3) юридичні ознаки.

1. Фізичні ознаки предмета кримінального правопорушення відображають його природні властивості. До них, зокрема, належать: матеріальність, стан, кількість, структура, якість, форма.

2. Соціальні ознаки предмета кримінального правопорушення відображають його значення для людини, суспільства, є результатом оцінювання такого предмета останніми. До соціальних ознак предмета кримінального правопорушення належать, зокрема, його: вартість, безпечність або небезпечність для людини, функціональне призначення (культурне, історичне, економічне, політичне тощо), позитивне чи негативне значення для людини, приналежність окремій особі (в аспекті відповідної форми власності).

3. Юридичні ознаки предмета кримінального правопорушення характеризують його в кримінально-правовому аспекті. До юридичних ознак належать: а) наявність кримінального протиправного діяння, вчиненого з приводу відповідних матеріальних цінностей та шляхом безпосереднього впливу на них (або без такого впливу); б) наявність мети впливу на визначений предмет; в) безпосереднє чи опосередковане законодавче визначення предмету кримінального правопорушення у кримінально-правовій нормі; г) факультативність, тобто необов'язковість для всіх складів злочинів; ґ) «підпорядкованість» предмета об'єкту кримінального правопорушення [67, с.198-199].

Дискусійним в науці кримінального права залишається питання про те, чи є предметом кримінального правопорушення інформація та енергія. Дійсно, в положеннях чинного кримінального закону міститься вказівка на певні види інформації та енергії, з якими закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність в діяннях осіб ознак складу кримінального правопорушення. Тобто,

кримінальний закон надає певним видам інформації та енергії ознаки предмета кримінального правопорушення. Разом з тим, традиційною ознакою предмета кримінального правопорушення визначають його матеріальність.

В.В. Кузнецов виходить з того, що «комп'ютерна інформація може передаватися на різних матеріальних носіях, але при цьому є незалежною від них, тому матеріальність такої інформації є відносною» [58, с. 196-197]. М.М. Панов стверджує, що «до предмета кримінального правопорушення необхідно відносити і такі об'єктивно існуючі явища, які можуть емпірично визначатися і сприйматися органами чуттів або технічними засобами (інформацію або електричну та інші види енергії)» [81, с. 85]. Отже, будь-яка інформація чи енергія матиме кримінально-правове значення лише в тому випадку, коли вона буде мати свій матеріальний вираз. Інформація сама по собі не може існувати без свого матеріального носія. За таких умов вказана позиція не суперечить точці зору про матеріальність предмета кримінального правопорушення, певним чином її уточнює.

Визначення загального поняття предмета кримінального правопорушення, аналіз його ознак надає можливість сформулювати певні правила встановлення предмета кримінального посягання. Отже, під предметом кримінального правопорушення слід розуміти матеріальні цінності, що фіксуються органами чуття людини або спеціальними технічними засобами. Предмет кримінального правопорушення є факультативною ознакою складу кримінального правопорушення. Предмет взаємопов'язаний з об'єктивною стороною, адже з приводу предмета вчиняються кримінальні протиправні діяння та здійснюється безпосередній кримінальний протиправний вплив на згадуваний предмет.

У більшості складів кримінальних правопорушень предмет відрізняється від таких ознак об'єктивної сторони як знаряддя і засоби вчинення кримінального правопорушення своєю «пасивністю» і зв'язком з об'єктом кримінального правопорушення.

Предмет кримінального правопорушення пов'язаний з метою злочинця певним чином на нього вплинути. Тобто, як правило, злочинець не просто на

нього впливає, а з приводу саме цього предмета вчиняє кримінальне правопорушення. Предмет кримінального правопорушення є факультативною ознакою складу кримінального правопорушення, однак якщо він визначений у законі (безпосередньо названий у кримінально-правовій нормі або логічно випливає з її змісту), предмет стає обов'язковою ознакою конкретного складу кримінального правопорушення [71].

Предмет кримінального правопорушення необхідно відрізнити від знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення, тобто від того, чим злочинець впливає на предмет кримінального правопорушення.

Знаряддя і засоби вчинення кримінального правопорушення характеризуються низкою спільних ознак. Як знаряддя, так і засоби вчинення кримінального правопорушення є матеріальними цінностями. Вони суттєво полегшують вчинення кримінального правопорушення. Знаряддя і засоби притаманні лише тим кримінальним правопорушенням, які вчиняються у формі суспільно небезпечної дії. У складі кримінального правопорушення знаряддя та засоби визначаються як факультативні ознаки об'єктивної сторони діяння.

Аналіз засобів, знарядь та предмета кримінального правопорушення зумовлює необхідність запропонувати орієнтири для їх розмежування. Предмет кримінального правопорушення завжди вказує на ті суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом; знаряддя і засоби полегшують вчинення суспільно небезпечної дії, з їх допомогою вчиняється кримінальне правопорушення. Знаряддя і засоби є «активними» матеріальними цінностями, тобто вони відіграють «активну» роль у вчиненні кримінального правопорушення і завжди використовуються злочинцем для досягнення певного результату; предмет кримінального правопорушення є «пасивним» у цьому процесі – саме на нього спрямовані діяння злочинця. Предмет посягання є характерним для кримінального правопорушення, що вчиняється як у формі суспільно небезпечної дії, так і бездіяльності. Знаряддя і засоби притаманні лише тим кримінальним правопорушенням, які вчиняються у формі суспільно небезпечної дії. Властивості предмета, як правило, використовуються у більш-

менш віддаленому майбутньому, а властивості знарядь завжди використовуються злочинцем безпосередньо при вчиненні кримінального правопорушення. Водночас засоби вчинення кримінального правопорушення можуть використовуватися на будь-якій стадії вчинення кримінального правопорушення. Існування знарядь залежить від наявності у складі кримінального правопорушення предмета або потерпілого від кримінального правопорушення – без предмета посягання або потерпілого від кримінального правопорушення немає і знарядь його вчинення. І навпаки, існування предмета кримінального правопорушення не залежить від наявності у складі конкретного кримінального правопорушення тих чи інших знарядь, а також засобів вчинення кримінального правопорушення [74, с.110].

Таким чином, виділення загальних та окремих специфічних підходів до розуміння поняття та ознак предмету кримінального правопорушення дозволило нам проаналізувати особливості, визначити місце предмета кримінального правопорушення серед ознак та елементів складу кримінального правопорушення, відмежувати його від суміжних понять та подібних теоретичних конструкцій. В цілому можемо констатувати ряд дискусійних положень та неоднозначного розуміння вказаних питань в кримінальному праві України.

1.2. Особливості визначення окремих різновидів предметів кримінальних правопорушень у теорії кримінального права

Наявність або відсутність того чи іншого предмета відіграє вирішальне значення при визнанні наявності у певному діянні складу конкретного кримінального правопорушення, а також для відмежування суміжних складів кримінальних правопорушень при кваліфікації суспільно-небезпечних діянь. У цьому, власне, і виявляється особливість предмета як факультативної ознаки складу кримінального правопорушення. Він виступає в якості обов'язкової

ознаки лише при прямому передбаченні його у диспозиції кримінально-правової норми.

У теорії кримінального права України виокремлюють різновид так званих безпредметних кримінальних правопорушень. Адже не всі склади кримінальних правопорушень характеризуються наявністю предмета, що свідчить про його факультативний характер. Визначення предмета у конкретному складі кримінального правопорушення значною мірою залежить від виду диспозиції кримінально-правової норми. Якщо в описовій диспозиції предмет кримінального правопорушення, як правило, вказаний безпосередньо, то при визначенні його у бланкетних диспозиціях цей процес нерідко викликає труднощі.

В науці кримінального права можна виділити такі основні підходи до визначення «безпредметних» кримінальних правопорушень:

1. «Безпредметні кримінальні правопорушення» – це кримінальні правопорушення, що вчиняються шляхом бездіяльності; прихильники цієї концепції наголошують на тому, що «матеріальний предмет зовнішнього світу чи об'єкт інтелектуальної власності визнається предметом кримінального правопорушення лише в тих випадках, коли зазнає впливу, яким традиційно визнають дію, яку певна особа (предмет, явище) виявляє стосовно іншої особи чи предмета» [95, с.111]. Тобто, враховуючи це твердження та ст. 11 КК України, яка закріплює, що діяння складається з двох частин – дії (активної форми поведінки людини) та бездіяльності (пасивної форми поведінки людини), здійснити вплив на предмет кримінального правопорушення можна лише за допомогою активної поведінки – дії. Прихильники цієї концепції вважають, що теоретично злочини, вчинені у формі бездіяльності, є безпредметними. На нашу думку, ця концепція не враховує того, що і при вчиненні кримінального правопорушення шляхом бездіяльності здійснюється вплив на предмет кримінального правопорушення (наприклад, псування зерна у зерносховищі, що завдало шкоду у великих розмірах, внаслідок неналежного зберігання, недотримання температурного режиму та режиму вологості).

2. Інша група вчених вважають, що «безпредметними» є кримінальні правопорушення, предмет яких визначений бланкетною диспозицією, наявність якої в статті кримінального закону означає необхідність звернення до інших галузей права для деталізації конкретної кримінально-правової норми [79, с.51]. Поверхневий погляд на бланкетну диспозицію певної норми інколи може наштовхнути на думку, що відповідне кримінальне правопорушення є «безпредметним», оскільки предмет у такій диспозиції безпосередньо не вказаний. У подібних випадках встановити предмет кримінального правопорушення можна встановити лише за допомогою аналізу нормативно-правових актів інших галузей права. Проте це не свідчить про відсутність самого предмета кримінального правопорушення, який може роз'яснюватися, уточнюватися в іншому нормативно-правовому акті.

3. Третя група науковців вважають, що «безпредметних» кримінальних правопорушень взагалі не існує. Прихильники цієї позиції в якості її аргументації наводять два докази. Перший із них полягає в тому, що предмет можна виділити в будь-яких суспільних відносинах, що охороняються кримінальним законом, у зв'язку з тим, що абстрактних або безпредметних суспільних відносин не існує [73, с.80-81]. На нашу думку, така позиція фактично нівелює загальну теорію кримінального права про ознаки складу кримінального правопорушення та їх основні та факультативні елементи. Адже, як уже наголошувалось, предмет кримінального правопорушення, на відміну від об'єкту кримінального правопорушення, як правило, не є обов'язковим елементом складу кримінального правопорушення. Більше того, відповідно до цієї теорії невирішеним лишається й питання з приводу правової природи предмету кримінального правопорушення, оскільки фактично відбувається його ототожнення з об'єктом кримінального правопорушення, що, на нашу думку, є грубим порушенням ustalених теоретичних приписів.

Іншим аргументом на користь аналізованої позиції полягає в тому, що вплив має місце не лише в тих випадках, коли предмет кримінального

правопорушення передбачений кримінальним законом, а й тоді, коли можна лише припустити, що предмет може існувати [70, с.77-78].

Взявши за основу позицію В. Бугаєва, слід зауважити, що якщо та чи інша річ матеріального світу матиме соціальну значущість, то вона відповідно стане джерелом інтересу суб'єкту кримінального правопорушення – предметом кримінального правопорушення. Крім того, на нашу думку, концепція «припущення» в контексті кваліфікації кримінального правопорушення є недоречною та необґрунтованою [44, с.206]. З огляду на вищевикладене, ми вважаємо, що практично реалізувати позицію, згідно з якою безпредметних злочинів не існує – неможливо.

4. Нарешті, прихильники четвертої концепції вважають, що «безпредметними» є кримінальні правопорушення, предмет яких не окреслений кримінальним законом [75, с.302-303]. На нашу думку, така позиція є найбільш обґрунтованою, оскільки предмет кримінального правопорушення може бути «схованим» за функціями, які виконує той чи інший організм, механізм [71].

Така концепція по-різному усвідомлюється і відповідно розшифровується науковцями. Ми підтримуємо позицію, висловлену М. Бікмурзінім, який вважає, що предмет кримінального правопорушення має обов'язково визначатись кримінальним законом [43, с.77-78]. При чому ступінь такого окреслення може бути диференційованим. За інших умов склад кримінального правопорушення слід вважати «безпредметним».

Висновки до 1 розділу

Предмет кримінального правопорушення є частиною об'єкта посягання та факультативною ознакою складу кримінального правопорушення. Без вчинення відповідного посягання (поза межами кримінально-правових відносин), предмета кримінального правопорушення не існує. Але некоректним вважаємо намагання ототожнити предмет кримінального правопорушення з об'єктом кримінального правопорушення в цілому або з будь-яким його елементом. На нашу думку, предмет кримінального правопорушення – це факультативна

ознака складу кримінального правопорушення, що співвідноситься з ним як частина і ціле.

Предмет кримінального правопорушення має обов'язково визначатись кримінальним законом, при чому ступінь такого окреслення може бути диференційованим.

РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

2.1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадської безпеки

Однією з найважливіших умов забезпечення прав і свобод людини, недоторканості її життя та здоров'я, власності, інших суспільних інтересів є охорона громадської безпеки в країні. Громадська безпека створює атмосферу спокою серед населення, обстановку впевненості в ефективності захисту від ймовірних злочинів, у наявності для цього відповідних гарантій, відчуття безпеки, на яку можна покластися та яка заспокоює. Окремі питання забезпечення громадської безпеки врегульовані міжнародним законодавством, зокрема, у Міжнародній конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму від 14 вересня 2005 р. [4], ратифікованою Україною 15 березня 2006 р.

У чинному КК України громадська безпека вперше стала самостійним об'єктом кримінально-правової охорони. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти громадської безпеки передбачена розділом IX Особливої частини КК України (статті 255–270¹) [39, с.88-89]. У липні 2020 року до досить «стабільного» розділу IX Особливої частини КК України були внесені суттєві зміни, що будуть розглянуті нижче. Однак наразі зауважимо, що ці зміни торкнулись особливих форм співучасті злочині та доповнили аналізований розділ КК новими складами кримінальних правопорушень про громадської безпеки.

Під кримінальними правопорушеннями проти громадської безпеки у науці кримінального права розуміють «загальнонебезпечні, винні (умисні або необережні) діяння (дії або бездіяльність), що порушують безпечні умови життєдіяльності, захищеність від фізичних та психологічних загроз і створюють загальну небезпеку загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або і заподіюють такі наслідки» [89, с. 148].

Загально визнано, що **родовим об'єктом** цих кримінальних правопорушень є громадська безпека, під якою розуміють «безпечні умови життя, здоров'я та власності (майна), їх захищеність, за якої забезпечується запобігання та нейтралізація загроз заподіяння їм істотної шкоди, а безпосередніми об'єктами виступають сфери (підсистеми) складові громадської безпеки, обумовлені джерелами загальнопідвищеної небезпеки» [89, с. 149]; «стан захищеності суспільства від різноманітних джерел підвищеної небезпеки і, порушуючи безпечні умови спричиняють загибель людей або інші тяжкі наслідки (створюють загрозу настання таких наслідків) для невизначеного кола людей, усього суспільства» [49, с. 176-177]; «захищеність інтересів усього суспільства, усіх його структурних підрозділів (соціологічний підхід). Водночас громадську безпеку слід розглядати як самостійне благо, котре, у свою чергу, покликане забезпечити безпечне існування інших благ» [82, с. 10-16]; «сукупність суспільних відносин, що забезпечують безпечне використання джерел підвищеної небезпеки, безпечне проведення розроблення надр землі, будівництва, безпечне і належне користування зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами» [85, с. 4] тощо. Таким чином, можемо констатувати різноманітність та різнобічність підходів до визначення родового об'єкта кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.

Особливої уваги заслуговує аналіз ознак **об'єктивної сторони** складів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, оскільки у більшості випадків саме ці ознаки дають змогу виявити специфічні ознаки кримінальних правопорушень проти громадської безпеки та відмежувати суміжні склади кримінальних правопорушень, що мають спільний родовий об'єкт. Більшість з аналізованих складів кримінальних правопорушень є формальними, тобто вважаються закінченими з моменту вчинення суспільно небезпечного діяння. Окремим різновидом (спеціальним видом) таких формальних складів є кримінальні правопорушення проти громадської безпеки із усіченим складом (наприклад, коли мова йде про створення злочинної організації, банди, терористичної організації чи групи тощо). Кримінальні правопорушення з

усіченим складом характеризуються підвищеним ступенем суспільної небезпечності та визнаються законодавцем закінченим з моменту вчинення готування чи замаху на кримінальне правопорушення. Однак, серед кримінальних правопорушень проти громадської безпеки є матеріальні склади (наприклад, недбале зберігання вогнепальної зброї чи бойових припасів, порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки тощо). Такі кримінальні правопорушення передбачають два види наслідків: створення небезпеки настання тяжких наслідків та фактичне заподіяння істотної шкоди (тяжких наслідків) чи шкоди здоров'ю людей або майнової шкоди у великому розмірі. Для таких кримінальних правопорушень обов'язковим є наявність причинового зв'язку між діянням та суспільно-небезпечним наслідком [39, с.88-89].

Суспільна небезпечність кримінальних правопорушень проти громадської безпеки полягає в тому, що вони порушують безпечні умови життєдіяльності – посягають на загальну безпеку, безпеку життя, здоров'я, власності широкого та невизначеного кола осіб та безпеку інших цінностей суспільства, створюють небезпеку настання тяжких наслідків або заподіюють такі наслідки. Заподіяння шкоди життю і здоров'ю, майнової шкоди може також виступати і способом вчинення окремих кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, наприклад, розбій з метою викрадення вогнепальної зброї (ч. 3 ст. 262 КК), напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261 КК). В залежності від тяжкості заподіяної при цьому шкоди такі дії можуть охоплюватись як нормами про відповідальність за кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, так і потребувати кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень.

Суб'єкт кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, як правило, загальний, тобто фізична осудна особа з 16 років. За бандитизм (ст. 257), терористичний акт (ст. 258), крадіжку, грабїж, розбій і вимагання предметів, передбачених ст. 262 КК України, відповідальність настає з 14-річного віку. У кримінальних правопорушеннях, передбачених ч. 2 ст. 256, ст.

262 КК України, а також кримінальних правопорушеннях, які полягають у порушенні певних правил, суб'єктом кримінальних правопорушень може бути службова особа чи особа, що наділена відповідними повноваженнями щодо конкретних джерел загальної небезпеки [54, с.187-188].

Слід відзначити, що кримінальні правопорушення проти громадської безпеки зазвичай посягають не на життя, здоров'я, власність окремих осіб, а на загальну безпеку невизначеного кола осіб. При цьому досить часто для притягнення до кримінальної відповідальності достатньо встановити реальну загрозу настання суспільно небезпечних наслідків, а не реальне заподіяння шкоди. Тому реальне заподіяння шкоди, як правило, не є обов'язковою ознакою більшості злочинів проти громадської безпеки. Саме тому законодавець формулює переважно формальні склади злочинів.

Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень проти громадської безпеки характеризується у більшості випадків умисною формою вини. Проте у окремих матеріальних складах кримінальних правопорушеннях проти громадської безпеки існує так звана «складна» («складена») форма вини. Складність визначення вини у цих складах злочинів пов'язана з тим, що слід встановити психічне ставлення не лише до суспільно небезпечного діяння, але й до суспільно небезпечних наслідків. Так, наприклад, суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 265 КК, характеризується прямим умислом, а склад кримінального правопорушення, відповідальність за яке встановлено ст. 267 КК, може бути вчинений як умисно, так і з необережності. При цьому слід відзначити, що ставлення суб'єкта кримінального правопорушення до суспільно небезпечних наслідків є визначальним для характеристики суб'єктивної сторони, а тому ці кримінального правопорушення є в цілому необережними. Разом з тим, серед кримінальних правопорушень проти громадської безпеки мають місце склади необережних кримінальних правопорушень, наприклад, недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК України).

Окрім того, окремі склади кримінальних правопорушень проти громадської безпеки у своєму «арсеналі» обов'язкових ознак суб'єктивної сторони мають мету вчинення кримінального правопорушення. Перш за все конкретна мета визначена при вчиненні кримінальних правопорушень терористичного спрямування – всі вони вчиняються «з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста)» (ч. 1 ст. 258 КК України). Спеціальна мета бандитизму – напад на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб (ст. 257 КК України). Створення злочинної організації відбувається зі спеціальною метою «вчинення тяжкого чи особливо тяжкого кримінального правопорушення» (ст. 255 КК України).

2.2. Кримінально-правова характеристика окремих різновидів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.

Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній (ст. 255 КК України). Аналізована стаття зазнала законодавчих змін, що суттєво вплинули на її структуру та зміст. Так, зокрема, законодавцем було введено поняття «злочинна спільнота» та «особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі "вора в законі"». Частина 4 ст. 255 КК України передбачає відповідальність за «створення злочинної спільноти, тобто об'єднання двох чи більше злочинних організацій, керівництво такою спільнотою» [9]. При цьому поза увагою законодавця залишилось поняття спеціальної форми співучасті «злочинна спільнота», адже крім орієнтовної вказівки на кількісну ознаку такого утворення, не отримало належного правового визначення жодна із

якісних ознак. Таким чином, загальний висновок про особливості злочинної спільноти та її відмежування від злочинної організації наразі зробити не вбачається можливим.

Відповідно до абз. 1 п. 10 ППВСУ «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 [26] та ч. 4 ст. 28 КК України, злочинна організація – це «стійке ієрархічне об'єднання декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп» [9]. До складу такого об'єднання повинно входити щонайменше *п'ять осіб*, які мають відповідати ознакам суб'єкта кримінального правопорушення. Ця ознака впливає із законодавчого визначення злочинної організації (ч. 4 ст. 28 КК України) і поняття співучасті (ст. 26 КК України).

Стойкість злочинної організації полягає в її здатності забезпечити стабільність і безпеку свого функціонування, тобто ефективно протидіяти факторам, що можуть її дезорганізувати, як внутрішнім (невиконання наказів керівника, намагання окремих членів вийти зі складу об'єднання), так і зовнішнім (діяльність конкуруючих організацій тощо). *Ієрархічність* передбачає підпорядкування учасників такого злочинного об'єднання організатору, що забезпечує його керованість та сприяє збереженню функціональних зв'язків та принципів взаємозалежності його учасників чи структурних частин під час здійснення спільної злочинної діяльності.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» від 4 червня 2020 року № 671-IX [12], окремі кримінальні правопорушення проти громадської безпеки були уточнені, розширені та декриміналізовані.

З об'єктивної сторони кримінальне правопорушення може виражатися у таких формах: 1) створення злочинної організації; 2) керівництво такою організацією або її структурними частинами (ч.1 ст. 255 КК України); 3) участь у злочинній організації (ч. 2 ст. 255 КК України); 4) створення злочинної спільноти, тобто об'єднання двох чи більше злочинних організацій (ч. 4 ст. 255 КК України); 5) керівництво такою спільнотою (ч. 4 ст. 255 КК України).

Таким чином, декриміналізовано одну із поширених форм об'єктивної сторони аналізованої статті – участь у злочинах, вчинюваних такою організацією. Тобто наразі *участь у злочинах, вчинюваних злочинною організацією*, коли особа не брала участі у створенні злочинної організації, не вступала до такої організації, не є її учасником, але взяла безпосередню участь у злочині, скоєному злочинною організацією, не підлягає кримінальній відповідальності за ст. 255 КК України. Кримінальні правопорушення, вчинені у складі злочинної організації, становлять самостійні злочини, кваліфікуються за відповідними статтями Особливої частини КК.

Ще одна форма об'єктивної сторони аналізованого кримінального правопорушення отримала окрему кримінально-правову регламентацію. Так, вказаним вище Законом КК України було доповнено статтею 255-2 КК України, що встановлює відповідальність за **організацію, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці)**. Конкретними проявами такого діяння є «організація або сприяння у проведенні злочинного зібрання (сходки) представників злочинних організацій або організованих груп, або осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування вчинення одного або більше злочинів, матеріального забезпечення чи координації злочинної діяльності, у тому числі розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, або сфер злочинного впливу, а також участь у такому зібранні (сходці), у тому числі з використанням засобів зв'язку» [9].

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний – фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку. Особа віком від 14 до 16 років може нести відповідальність лише за окремі злочини, вчинені у складі такої організації

(наприклад, за грабіж, заподіяння тяжкого, чи середньої тяжкості тілесного ушкодження). Норма доповнена особливо кваліфікованим складом, який отримує таку оцінку за ознаками спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Так, ч. 3 ст. 255 КК України встановлює підвищену кримінальну відповідальність за створення злочинної організації, керівництво такою організацією або її структурними частинами та участь у злочинній організації, вчинені службовою особою з використанням службового становища. Окрім того, вказані дії, вчинені особою, яка здійснює злочинний вплив або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі "вора в законі" отримує особливо кваліфікований статус. У примітці до ст. 255 КК України вказано: «Під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі "вора в законі", у цій статті та статтях 255-1, 255-3 цього Кодексу слід розуміти особу, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив» [9]. При цьому слід зазначити, що визначення поняття «вор в законі» перебуває поза межами правового поля. Вживаний законодавцем термін використовуються кримінальними авторитетами та, на нашу думку, не може бути закріплений у кримінальному законі.

Суб'єкт кримінального правопорушення спеціальний. Це може бути (а) особа, яка здійснює злочинний вплив; (б) особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу; (в) «вор в законі».

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом. Винний усвідомлює, що організація, яку він створює, якою керує, в якій бере участь, є злочинною, передбачає, що його дії створюють загрозу громадській безпеці, і бажає їх вчинювати [66, с.200-201].

Новелою чинного КК України є ст. 255-1, яка передбачає відповідальність за встановлення або поширення злочинного впливу. Так, «умисне встановлення або поширення в суспільстві злочинного впливу за відсутності ознак, зазначених у частині п'ятій статті 255 цього Кодексу» [9] тягне за собою досить

суворе покарання – позбавлення волі на строк від семи до десяти років з конфіскацією майна. При цьому під злочинним впливом слід розуміти «будь-які дії особи, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям сприяє, спонукає, координує або здійснює інший вплив на злочинну діяльність, організовує або безпосередньо здійснює розподіл коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності» [9]. Підвищену кримінальну відповідальність нести будуть особи, які вчинятимуть вказані дії повторно або в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах чи установах виконання покарань. Особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення побудований за ознакою спеціального суб'єкта, яким виступає особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі».

Цим же Законом [12] КК України було доповнено ст. 255-3, що встановила кримінальну відповідальність за звернення до особи, яка завідомо для винного може здійснювати злочинний вплив, зокрема до особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі "вора в законі", з метою застосування нею такого впливу. При цьому суб'єкт кримінального правопорушення загальний – будь-яка особа, яка звернулася до так званого «авторитету» за допомогою. Це може бути (а) особа, яка здійснює злочинний вплив; (б) особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу; (в) «вор в законі». Звертаємо увагу, що склад кримінального правопорушення сформований як формальний – для притягнення до кримінальної відповідальності достатньо звернення за застосуванням злочинного впливу, тобто наслідки та результати такого звернення не будуть оцінюватись та впливати на кваліфікацію.

Формування цієї норми викликає занепокоєння з огляду на те, що під «удар» можуть потрапити успішні бізнесмени, які мають відповідні якості та можливості здійснювати вплив. До того ж виникає питання про те, який саме вплив буде визначено як злочинний. Очевидно, його слід «пов'язати» із

вчиненням конкретних злочинів, виключаючи проступки та адміністративні правопорушення.

Аналізуючи викладені вище зміни в цілому, слід зазначити, що вони мають досить серйозні зауваження як щодо форми, так і щодо змісту. Так, зокрема, порушена законодавча техніка формування диспозицій статей Особливої частини КК, норми мають ваду правової невизначеності та однозначності. Роз'яснення, що містяться у примітці до ст. 255 КК, носять ризик неоднозначного тлумачення. Наприклад, важко однозначно розтлумачити та визначити правові орієнтири для судової практики щодо встановлення «злочинного впливу», який визначається через призму «авторитету», «особистих якостей», «можливостей» суб'єкта кримінального правопорушення. Можемо констатувати, що це може спричинити довільне тлумачення вказаних оціночних понять та в результаті призведе до досить негативних наслідків – порушення принципів справедливості та рівності.

Ст. 256 КК України встановлює відповідальність за **сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності**. За своєю сутністю ця норма встановлює відповідальність за сприяння діяльності вже існуючої злочинної організації, а за юридичною конструкцією – причетність до передбаченого ст. 255 КК України кримінального правопорушення, яка виділена в спеціальній статті Особливої частини КК. Сприяння учасникам злочинних організацій – це допомога організації в цілому, її підрозділам чи окремим учасникам, призначена для забезпечення існування і розвитку організації, можливості реалізації злочинних намірів, які вони ставлять перед собою. Це сприяння не стосується вчинення конкретних посягань, що їх здійснює злочинна організація – така допомога означає співучасть у відповідних злочинах.

Надаючи кримінально-правову характеристику складу кримінального правопорушення, слід звернути увагу на відмежувальні ознаки, що становлять сутність об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. До таких особливих ознак належать форми діяння (дії чи бездіяльності), що спрямовані

на укриття злочинної діяльності учасників злочинних організацій, а саме переховування організаторів, керівників та рядових учасників злочинної організації, осіб, які, не будучи членами злочинної організації, виступають співучасниками злочинів, вчинених такою організацією; знарядь чи засобів вчинення кримінального правопорушення, інших предметів, які використовуються для забезпечення діяльності усієї організації чи при вчиненні окремих посягань; предметів, що здобуті внаслідок злочинної діяльності організації, тощо шляхом надання приміщень, сховищ, транспортних засобів, інформації, документів, технічних пристроїв, грошей, цінних паперів.

Під здійсненням інших дій, які сприяють злочинній діяльності учасників злочинних організацій, розуміються будь-які дії, які можуть полягати, наприклад, у створенні перешкод для представників влади, що ведуть боротьбу з діяльністю організації, наданні учасникам злочинних організацій інших засобів здійснення злочинної діяльності, крім тих, що перелічені вище, тощо.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умислом. Винний знає, що «надання допомоги учасникам злочинної організації, а тим самим і всій організації, укриття їх злочинної діяльності служить продовженню їх злочинної діяльності, розуміє, що цим він сприяє організованій злочинній діяльності, а, отже, усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх діянь. Він передбачає, що такі його діяння призводять до того, що продовжується злочинна діяльність організації, а тим самим і заподіюється шкода громадській безпеці. Усвідомлюючи неминучість таких наслідків, винний бажає їх або ж байдуже ставиться до них» [66, с.212-213].

Бандитизм (ст. 257 КК України) становить окремий різновид організованої злочинної діяльності. Бандитизм є одним із найбільш поширених проявів організованої злочинності не лише в Україні, а й у світі і визнається одним із найнебезпечніших злочинів.

Об'єктивна сторона бандитизму може виражатись у трьох формах: (1) організація озброєної банди, (2) участь у ній або (3) у вчинюваному нею нападі.

При кваліфікації бандитизму слід встановлювати обов'язкові, невід'ємні ознаки такого стійкого злочинного об'єднання: 1) наявність у неї декількох (трьох і більше) суб'єктів кримінального правопорушення; 2) стійкість; 3) озброєність; 4) загальна мета її учасників – вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих громадян; 5) спосіб вчинення кримінального правопорушення – напад на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб.

Відповідно до п. 17 ПП ВСУ, «Бандою необхідно визнавати озброєну організовану групу або злочинну організацію (три і більше осіб), яка попередньо створена з метою вчинення кількох нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або одного такого нападу, який потребує ретельної довготривалої підготовки» [26].

Для розкриття окресленої теми наукової роботи, слід звернути увагу на визначення такої конститутивної ознаки банди як «озброєність». «Озброєність банди означає наявність зброї хоча б в одного члена банди (при цьому решта учасників банди має знати, що така зброя наявна та може бути застосована під час нападу). Під зброєю слід розуміти пристрої, прилади та інші предмети, конструктивно призначені і технічно придатні для ураження живої або іншої цілі. Зброя може бути вогнепальною, холодною, військовою, мисливською, спортивною, саморобною чи переробленою (наприклад, обріз мисливської рушниці). Треба мати на увазі, що банда може бути озброєна і гладкоствольною зброєю»[27]. Кухонні та столові ножі, пневматична зброя, ракетниці, сокири, пляшки та каміння, предмети, за допомогою яких намагаються імітувати зброю не відносяться до зброї. Так само непридатна для застосування зброя не утворює ознаку озброєності банди.

Застосування зброї не є обов'язковою необхідною ознакою складу бандитизму. Для кваліфікації бандитизму достатньо, щоб зброя знаходилася у розпорядженні учасників банди під час нападів, та вони усвідомлювали можливість її застосування у разі виникнення необхідності.

У випадках, коли для вирішення питання про належність відповідних предметів до зброї, а також питання про їх придатність до використання за цільовим призначенням потрібні спеціальні знання, у справі необхідно призначити експертизу, яку слід проводити у відповідних експертних установах.

Судова практика, розкриваючи ознаку озброєності банд, дуже вузько підійшла до цього питання. У вказаній вище ППВСУ не визначено, що слід розуміти під термінами «озброєність» і «зброя». Серед науковців також немає єдиної точки зору щодо розуміння цих понять.

В. В. Голіна, узагальнюючи точки зору науковців щодо питання визначення озброєності банд, зазначає, що «окремими вченими під озброєністю визнається не лише наявність у членів банди холодної чи вогнепальної зброї. Вони вважають банду озброєною, якщо в неї на озброєнні знаходиться хоча б один екземпляр зброї, придатної для ураження живої цілі: 1) вогнепальної (бойової, несучасної, спортивної, мисливської) – стрілецької, артилерійської чи гранатомета; 2) реактивної, ракетної, мінної, запалювальної, торпедної та інших звичайних видів військової зброї; 3) ядерної, хімічної, біологічної, лазерної, інфразвукової, радіологічної, променевої та іншої зброї масового знищення; 4) холодної зброї (бойової, несучасної, спортивної, мисливської) – ручної чи металевий; 5) вибухової; 6) газової зброї нервово-паралітичної дії; 7) пневматичної калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с; 8) спеціальної для стрільби гумовою кулею; 9) електрошокової» [50, с. 23].

Із приводу цієї дискусії В. О. Навроцький зазначає, що «будь-яка зброя з точки зору використання її як засобу вчинення кримінального правопорушення у випадку бандитизму обов'язково повинна мати дві характерні ознаки: 1) спеціальне призначення для ураження цілей – як живої сили, так і спортивних чи мисливських мішеней; 2) така зброя повинна мати особливий правовий режим, який встановлюється з метою обмеження поширення й встановлення контролю за наявністю зброї [14, с. 680]. Фактично таким підходом автор виключає теоретичну можливість інкримінації бандитизму у випадках щодо

застосування організованим злочинним угрупованням предметів, що можуть бути використані в якості зброї (наприклад, сокира, удавка тощо).

На підставі викладених вище положень можна зробити такий висновок: озброєність як ознака бандитизму характеризується наявністю хоча б у одного із членів групи пристроїв, приладів або інших предметів, конструктивно призначених і технічно придатних для ураження живої чи іншої цілі, й таких, що не мають іншого (господарського, спортивного) призначення за умови усвідомлення учасниками групи наявності зброї та можливості її застосування під час здійснення нападів на підприємства, установи, організації чи окремих осіб, чи за інших обставин, пов'язаних з існуванням та діяльністю банди.

Стосовно другої спеціальної ознаки бандитизму – мети створення банди, то слід зазначити, що єдиних міркувань у вчених та практиків щодо розуміння поняття «напад» не має.

Крім того, немає і законодавчого визначення цього терміна, хоча в Особливій частині КК України знаходиться низка статей, окрім тієї, що передбачає відповідальність за бандитизм, де законодавець, формулюючи диспозиції тієї чи іншої статті, використовує термін «напад» (наприклад, ст. 187 «Розбій», ст. 261 КК України «Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення» тощо). При цьому судова практика намагається сформулювати поняття нападу в контексті ст. 187 КК, однак в межах бандитизму, поняття нападу є набагато ширшим за змістовним наповненням. Адже йдеться не лише про напад з метою заволодіння чужим майном (ст. 187 КК), а про спосіб вчинення кримінальних правопорушень (ст. 257 КК), тобто «напад» у складі бандитизму вживається в широкому сенсі й охоплює різні за характером дії. При цьому при бандитському нападі не виключається можливість застосування насильства, яке не є небезпечним для життя і здоров'я або загрози застосування такого насильства.

Із суб'єктивної сторони бандитизм характеризується прямим умислом та спеціальною метою – вчинення нападів на підприємства, установи, організації або на окремих громадян. Під нападом озброєної банди розуміють дії,

спрямовані на досягнення злочинного результату шляхом застосування насильства до потерпілого чи створення загрози його застосування. Такий напад вважається здійсненим і в тих випадках, коли члени банди не застосовували зброї, яка перебувала в їх розпорядженні. Слід наголосити, що у випадку, коли організована група або злочинна організація відповідає попереднім ознакам банди, але її учасники не мають на меті вчинення насильницьких злочинів (вчиняють шахрайства, крадіжки тощо), не може вважатися бандою.

З об'єктивної сторони бандитизм передбачає три форми: 1) організацію озброєної банди; 2) участь у банді; 3) участь у нападі, вчинюваному такою бандою. Для кваліфікації дій особи за ст. 257 КК достатньо вчинення нею хоча б одного з цих діянь. «Суд має з'ясувати, в якій саме формі особа вчинила бандитизм, та зазначити це у вироку з наведенням відповідних мотивів» [88, с.40-41].

Суб'єкт кримінального правопорушення – фізична осудна особа, котра досягла 14-річного віку. Оскільки законом встановлено відповідальність за сам факт організації банди, то особа, яка була одним із її організаторів, визнається виконавцем кримінального правопорушення, передбаченого ст. 257 КК України, навіть якщо вона в подальшому не брала участі в діяльності банди. «Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом і спеціальною метою здійснення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих громадян» [75, с.220-221].

Судова практика визначає окремі правила кваліфікації бандитизму, що досить часто супроводжується вчиненням інших тяжких та особливо тяжких злочинів. «Дії, які полягають у незаконному заволодінні вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями, їх придбанні, виготовленні, ремонті, або в незаконному заволодінні радіоактивними матеріалами чи їх придбанні, або у виготовленні, ремонті холодної зброї, вчинені з метою організації банди, а також аналогічні дії учасників уже існуючої банди чи збут останніми зазначених предметів

належить кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 257 і ст. 262 або ч. 1 чи ч. 2 ст. 263 КК.

Дії ж учасників банди, пов'язані з незаконним носінням, зберіганням, ремонтом та передачею (один одному) предметів, якими вона озброєна, є складовими елементами бандитизму і додаткової кваліфікації за ст. 263 КК не потребують» [75, с.220-221].

Створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258-3 КК України). Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258³, виражається в таких формах: 1) створення терористичної групи чи терористичної організації; 2) керівництво такою групою чи організацією; 3) участь у ній; 4) матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації.

Терористична група – група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою здійснення терористичних актів. Терористична організація – стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів. «Організація визнається терористичною, якщо хоча б один з її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації» (ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.03 р.) [20].

«Створення терористичної групи чи терористичної організації полягає у вчиненні будь-яких дій, результатом яких стала організація (виникнення) цієї групи чи організації. Керівництво терористичною групою чи організацією виражається у вчиненні дій по визначенню тактики діяльності вже створеного формування, вчиненні дій, спрямованих на управління функціонуванням даних об'єднань осіб. *Участь* у терористичній групі чи терористичній організації означає членство в ній. Учасником даної групи чи організації треба визнавати таку особу, яка усвідомлюючи свою належність до терористичної групи чи

організації, дає згоду на участь у ній та виконує будь-які за характером, але обов'язково причинно обумовлені членством дії, що відображають характер діяльності цієї групи чи організації та є складовою частиною функціонування групи чи організації» [51, с.364-365].

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом. Доцільно зауважити, що ст. 258-3 КК України містить окремі недоліки, що стосуються тлумачення проявів об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Так, створення терористичної групи і створення терористичної організації різняться за ступенем суспільної небезпеки, адже такі утворення як група і організація є різними, а, отже, і відповідальність за них має бути диференційованою. Безспірно, нам можуть зауважити, що санкція статті є відносно-визначеною, і суд може регулювати таке питання залежно від обставин справи. Утім, це, напевно, є виправданим, оскільки оцінний характер санкції в такому випадку – це шлях до зловживань і, гіпотетично, рішення суду може залежати не завжди лише від обставин справи. Доцільним, як видається, було б розділити ці явища, диференціювавши їх різними статтями кодексу з відповідними розмірами санкцій.

Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 КК України) має наступні форми: 1) створення не передбачених законами України воєнізованих формувань (ч. 1 ст. 260); 2) участь у їхній діяльності (ч. 1 ст. 260); 3) створення не передбачених законом збройних формувань (ч. 2 ст. 260); 4) участь у їхній діяльності (ч. 2 ст. 260); 5) керівництво зазначеними формуваннями (ч. 3 ст. 260); 6) їхнє фінансування, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки (ч. 3 ст. 260); 7) участь у складі вказаних формувань у нападі на підприємства, установи, організації чи на громадян (ч. 4 ст. 260).

Слід наголосити, що в примітках 1 та 2 до ст. 260 КК надано законодавче визначення ключових понять складів кримінальних правопорушень таких як «воєнізоване формування», «збройне формування», що безумовно, є

позитивним прикладом. Однак вказані визначення не позбавлені недоліків. Так, зокрема, законодавець не вказав, що ці формування є незаконними, що прямо впливає із диспозицій ст. 260 КК. Крім того, неповно розкрито специфічні ознаки цих організацій, що не дає змоги відмежувати їх від інших видів злочинних організацій. Проаналізувавши склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 260 КК, можемо виокремити специфічні ознаки воєнізованих та збройних формувань, що відрізняють їх від інших злочинних організацій. До таких ознак слід віднести: а) подібність до законних військових формувань, але їх створення не передбачене законами України. Тобто відсутній нормативно-правовий акт про створення відповідної військової організації, вони не належать (не є структурним підрозділом, не перебувають у підпорядкуванні) до жодного із легально існуючих воєнізованих формувань чи груп; б) вони мають організаційну структуру військового типу, що характеризується наявністю єдиноначальності, підпорядкованості та дисципліни; в) воєнізований характер завдань і методів, які ставляться перед такою організацією, засобів, які нею використовуються (наприклад, вирішення завдань громадсько-політичного характеру методами військових операцій, заволодіння певними територіями чи їх утримання; силова підтримка позавладних, опозиційних, релігійних структур; придушення збройного чи іншого організованого або масового опору владі; депортація населення; встановлення режиму військового стану; знищення живої сили супротивника та його матеріальних засобів тощо).

Крім того, збройне формування характеризується додатковою специфічною ознакою, яка має важливе значення в межах даного дослідження – незаконно має на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову або іншого виду зброю.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умислом. Ставлення до наслідків у вигляді загибелі людини (ч. 5 ст. 260) характеризується непрямим умислом або необережністю, а до наслідків у вигляді заподіяння особі тяжкого тілесного ушкодження – прямим або непрямим умислом або необережністю.

Терористичний акт (ст. 258 КК України). Законом України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. тероризм визначається як «суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей» [20].

Вчинення терористичного акту характеризується спеціальною метою – «порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста)» [9]. При цьому терористи використовують предмети, що є цікавими з точки зору нашого наукового дослідження – застосування зброї, вчинення вибухів та підпалів. В результаті такої діяльності створюється загальна небезпека для людини, суспільства в цілому.

Об'єкт кримінального правопорушення – сукупність суспільних відносин, які регламентують основи забезпечення безпечних умов існування суспільства. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258, виражається в таких формах: 1) застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків; 2) погроза вчинення зазначених дій (ч. 1 ст. 258). З об'єктивної сторони злочин, вчинюваний в першій формі, характеризується наявністю таких ознак: а) застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій; б) створення небезпеки для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків (ч. 1 ст. 258); заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків (ч. 2 ст. 258); спричинення загибелі

людей (ч. 3 ст. 258); в) причинний зв'язок між зазначеними діями та наслідками.

Суб'єктивна сторона терористичного акту характеризується прямим умислом та спеціальною метою: «1) порушення громадської безпеки; 2) залякування населення; 3) провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення; 4) вплив на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами; 5) привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста)» [64, с.504-505].

Суб'єктом терористичного акту є особа, якій до вчинення кримінального правопорушення виповнилося 14 років.

Кваліфікованими видами терористичного акту, передбаченими ч. 2 ст. 258, є вчинення кримінального правопорушення повторно, за попередньою змовою групою осіб, заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків. Особливо кваліфікованим видом терористичного акту, передбаченим ч. 3 ст. 258, є загибель людини. Загибель людини передбачає смерть хоча б однієї особи [86, с.403-404].

Втягнення у вчинення терористичного акту (ст. 258¹ КК України). Об'єктивна сторона даного кримінального правопорушення полягає у вчиненні хоча б однієї з таких дій, як втягнення особи у вчинення терористичного акту або примушування до вчинення терористичного акту.

Втягнення передбачає дії особи безпосередньо спрямовані на виникнення у іншої особи бажання вчинити терористичний акт. Примушування до вчинення терористичного акту – це здійснення фізичного чи психічного впливу на особу, спрямованого на те, щоб залучити її, всупереч бажанню, до участі у вчиненні терористичного акту. Способами примушування є: обман, шантаж, використання уразливого стану особи, фізичне насильство чи погроза його застосування.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом.

«Кваліфікованими видами втягнення у вчинення терористичного акту або примушування до вчинення терористичного акту є вчинення кримінального правопорушення щодо кількох осіб, повторно, за попередньою змовою групою осіб або службовою особою з використанням службового становища» [53, с.100-101].

Публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258² КК України). Об'єктивна сторона кримінального правопорушення може бути виражена в таких формах: 1) публічні заклики до вчинення терористичного акту; 2) розповсюдження матеріалів з такими закликами; 3) виготовлення таких матеріалів; 4) зберігання таких матеріалів. Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення включає наявність прямого умислу, а також злочин у формі виготовлення чи зберігання відповідних матеріалів характеризується спеціальною метою – розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення терористичного акту.

Кваліфікованим видом кримінального правопорушення є вчинення його з використанням засобів масової інформації (газет, журналів, радіомовлення, телебачення, системи Інтернет тощо).

Сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258⁴). Об'єктивна сторона кримінального правопорушення виражається в таких формах: 1) вербування; 2) фінансування; 3) матеріальне забезпечення; 4) озброєння; 5) навчання особи; 6) використання особи.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона характеризується умисною виною та наявністю спеціальної мети – вчинення терористичного акту.

Кваліфікованим видом кримінального правопорушення є вчинення діянь, передбачених ч.1 ст. 258⁴, щодо кількох осіб, повторно, за попередньою змовою

групою осіб або службовою особою з використанням свого службового становища [75, с.299-300].

Фінансування тероризму (ст. 258⁵ КК України) – діяльність, пов'язана із забезпеченням грошовими ресурсами окремих терористів, терористичних груп чи терористичних організацій для здійснення ними терористичної діяльності. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується суспільно небезпечними діями, які полягають у фінансуванні тероризму.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умисною виною та спеціальною метою, зазначеною в диспозиції ч.1 ст. 258⁵: «фінансове або матеріальне забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації), організація, підготовка або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічні заклики до вчинення терористичного акту, сприяння вчиненню терористичного акту, створення терористичної групи (організації)» [9].

Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення є вчинення його: 1) повторно; 2) з корисливих мотивів; 3) у великому розмірі; 4) заподіяння злочином значної майнової шкоди (ч.2 ст. 258⁵); особливо кваліфікуючими – вчинення цього кримінального правопорушення: 1) організованою групою; 2) в особливо великому розмірі; або 3) спричинення ним інших тяжких наслідків (ч.3 ст. 258⁵) [64, с.57-58].

Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 КК України). Суспільна небезпечність цього кримінального правопорушення полягає у поширення неправдивих відомостей створює обстановку загального страху і невпевненості, викликає недовіру до органів влади, може породити паніку, а тим самим порушує громадську безпеку. З об'єктивної сторони злочин характеризується єдиною обов'язковою ознакою – *суспільно небезпечною дією*, яка полягає у завідомо неправдивому повідомленні про підготовку вибуху,

підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками.

Цей злочин слід вважати закінченим з моменту вчинення неправдивого повідомлення. Це повідомлення може бути зроблене будь-яким способом (усно, письмово, за допомогою телефону, радіо, від свого імені чи анонімно) і доведене до широкого кола осіб чи повідомлене хоча б одній особі з тим, щоб воно набуло подальшого поширення. За своїм змістом воно стосується здійснення в майбутньому загальнонебезпечних дій і є неправдивим.

Суб'єкт цього кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умисною виною. При цьому особа точно, достовірно знає, що поширена нею інформація є неправдивою, розуміє, що такі повідомлення викликають обстановку страху серед населення, порушують громадську безпеку. Тим самим винний усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачає їх суспільно небезпечні наслідки у вигляді шкоди громадській безпеці. Бажаючи настання таких наслідків – а це має місце тоді, коли винний прагне дезорганізувати діяльність підприємства, установи, організації, викликати паніку, – він діє з прямим умислом [60, с.39-40].

Цей злочин може вчинюватись як з хуліганських, так і з інших особистих мотивів. Так, *вироком Новгород-Сіверського районного суду Чернігівської області від 7 квітня 2009 р. було встановлено, що 30 січня 2009 р., о 15 год. 20 хв., підсудний О. з приміщення магазину в с. Слобідка Новгород-Сіверського району зателефонував до Новгород-Сіверського РВ УМВС України в Чернігівській області за номером “02” та повідомив, що під будівлю райвідділу закладено вибухівку, яку він має намір привести в дію. Під час судового засідання він пояснив, що такі дії вчинив через те, що напередодні співробітниками Новгород-Сіверського РВ УМВС було затримано його племінника. Суд вірно кваліфікував дії підсудного за ч. 1 ст. 259 КК України [34].*

Кваліфікований вид кримінального правопорушення має місце тоді, коли він: 1) спричинив тяжкі наслідки, 2) вчинений повторно.

Погроза вчинення викрадання або використання радіоактивних матеріалів (ст. 266 КК України). Об'єктивну сторону кримінального правопорушення утворюють вчинення таких двох дій: 1) погроза вчинити викрадання радіоактивних матеріалів (ч. 1 ст. 266); 2) погроза використати радіоактивні матеріали (ч. 2 ст. 266). Кримінальне правопорушення містить конститутивну ознаку – специфічний предмет кримінального правопорушення, а саме радіоактивні матеріали.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього кримінального правопорушення є обстановка, наявність якої дає підстави побоюватися здійснення відповідної погрози. Про наявність таких підстав можуть свідчити місце й час проголошення погрози, особа того, хто погрожує, відсутність належного контролю за радіоактивними матеріалами тощо. Закінченим злочин вважається з моменту висловлення погрози і сприйняття її тим, кому вона адресована.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умислом і спеціальною метою (відповідно до змісту погрози): 1) примусити фізичну або юридичну особу, міжнародну організацію або державу вчинити будь-яку дію або утриматися від неї (ч. 1 ст. 266); 2) спричинити загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 266).

Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК України). Аналізоване кримінальне правопорушення є одним з найбільш поширеним в групі кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є забезпечення від неконтрольованого доступу до вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів. Виділення

протиправного безоплатного заволодіння ними в спеціальну норму пояснюється тим, що ці дії порушують громадську безпеку.

«Об'єктивна сторона даного кримінального правопорушення включає в себе вчинення таких дій щодо вказаних предметів: 1) викрадення; 2) привласнення; 3) вимагання; 4) заволодіння шляхом шахрайства; 5) заволодіння шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 262 КК); 6) розбій (ч. 3 ст. 262 КК)» [55, с.115-116]. У даному складі кримінального правопорушення криміноутворюючу ознаку утворює предмет кримінального правопорушення. Йдеться про вогнепальну зброю (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої та радіоактивні матеріали. Слід підкреслити, що розбій з метою заволодіння вибуховим пристроєм кваліфікується за ст. 187 КК.

Оскільки незаконне заволодіння вогнепальною зброєю (крім гладкоствольної мисливської), бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями є самостійним складом кримінального правопорушення, подальші їх носіння, зберігання, ремонт, передача чи збут утворюють реальну сукупність злочинів, передбачених ст. 262 та ч. 1 ст. 263 КК [55, с.115-116].

Так, вироком Коропського районного суду Чернігівської області від 26 лютого 2008 р. встановлено, що 13 грудня 2007 р., приблизно о 19 год. громадянин А., маючи на меті скоєння крадіжки металобрухту з нежилого домоволодіння померлого, зайшов до господарського сараю, де на полиці виявив обріз мисливської рушниці. Відмовившись від крадіжки майна він таємно від оточуючих викрав даний обріз і заховав біля паркану даного домоволодіння. 14 грудня 2007 р., взявши обріз зі схованки, приніс його до будинку громадянина Б. Приблизно о 12 год. був затриманий співробітниками міліції і в ході огляду у громадянина А. під полою кожуха був виявлений обріз мисливської двоствольної рушниці 16 калібру моделі CANONS DARNE 65, виробництва Франції, який згідно висновку експерта № 13 від 14 січня 2008 р. є вогнепальною зброєю. Таким чином, дії А. судом були вірно кваліфіковані як умисне викрадення

вогнепальної зброї та незаконне носіння і зберігання вогнепальної зброї без передбаченого законом дозволу за ч. 1 ст. 262 та ч. 1 ст. 263 КК України [35].

Незаконне заволодіння радіоактивними матеріалами та подальше їх носіння, зберігання, використання тощо слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 262 КК України і залежно від наслідків – ч. 1 чи ч. 2 ст. 265 КК України.

При кваліфікації злочинів, передбачених ст. 262 КК слід пам'ятати, що у разі викрадення складових частин, деталей чи вузлів, комплект яких дозволяє виготовити придатну до використання вогнепальну зброю, дії винної особи слід розцінювати як закінчений злочин і кваліфікувати за ч. 1 ст. 262 КК. Викрадення складових частин і деталей бойових припасів, що містять вибухові речовини (запали, детонатори, підричники, гранати без підричників тощо), теж потрібно кваліфікувати за ч. 1 ст. 262 КК як закінчене викрадення таких речовин.

Якщо винна особа незаконно заволоділа не придатними до використання вогнепальною зброю, бойовими припасами або їх частинами чи деталями, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями, помилково вважаючи їх такими, що можуть бути використані за призначенням, вчинене належить розцінювати як замах на заволодіння цими предметами і кваліфікувати за ч. 2 ст. 15 та відповідною частиною ст. 262 КК.

Незаконне заволодіння завідомо несправною вогнепальною зброєю (наприклад, учбовою) і приведення її в придатний до використання за призначенням стан необхідно кваліфікувати як заволодіння чужим майном та незаконне виготовлення вогнепальної зброї. Так само мають кваліфікуватися дії винного й у тому разі, коли для виготовлення придатної до використання зброї частина деталей була ним викрадена, а решта виготовлена самостійно чи придбана будь-яким іншим чином.

Суб'єктом цього кримінального правопорушення, зчиненого шляхом крадіжки, грабежу, розбою і вимагання, може бути осудна особа, яка досягла 14-річного віку, а у разі його вчинення в інший спосіб – 16-річного віку. Окрім

цього, при вчиненні привласнення та заволодіння шляхом зловживання службовим становищем суб'єкт є спеціальним. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умисною виною. При цьому особа повинна знати про те, що предмет, яким вона заволодіває, належить до зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв або радіоактивних матеріалів, розуміти небезпечні властивості таких предметів та те, що заволодіння ними здійснюється протиправним способом.

«Кваліфікованими видами кримінального правопорушення є вчинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 262). Особливо кваліфікований вид кримінального правопорушення (ч. 3 ст. 262) має місце тоді, коли дії, передбачені ч. 1 або 2 ст. 262 КК України, вчинені організованою групою. Особливо кваліфікованим видом вимагання предметів цього кримінального правопорушення (крім вибухових пристроїв) є вимагання, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я (ч. 3 ст. 262). Вимагання вибухових пристроїв, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я, кваліфікується за ст. 189 КК України» [93, с.117-118].

Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України). Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, полягає в носінні, зберіганні, придбанні, передачі або збуті вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу, а кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України, – у носінні, виготовленні, ремонті чи збуті кинджалів, фінських ножів, кастетів або іншої холодної зброї без указаного дозволу. Таким чином, зберігання, придбання та передача холодної зброї не тягнуть кримінальної відповідальності.

Злочин наявний лише за умови, що зазначені дії вчиняються без передбаченого законом дозволу, тобто є незаконними. «Злочин є закінченим з моменту вчинення хоча б однієї із зазначених вище дій (формальний склад)» [58, с.169-170].

Суб'єкт кримінального правопорушення – загальний, тобто фізична осудна особа, котра досягла 16-річного віку. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом.

Незаконне поводження зі зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами чи вибуховими пристроями з метою вчинення з їх використанням іншого кримінального правопорушення становить ідеальну сукупність злочинів і має тягти відповідальність за ст. 263 КК і за готування до іншого відповідного кримінального правопорушення.

Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ст.263-1 КК України). Об'єктивна сторона вказаного діяння полягає у 1) незаконному виготовленні, 2) переробці чи 3) ремонті вогнепальної зброї або 4) фальсифікації, 5) незаконному видаленні чи зміні її маркування, або 6) незаконному виготовленні бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини. При вчиненні кримінального правопорушення повторно або за попередньою змовою групою осіб кримінальна відповідальність посилюється (ч. 2 ст. 263-1 КК України). особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення передбачено ч. 3 ст. 263-1 КК та інкримінується у випадку вчинення зазначених дій організованою групою.

Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК України). У зв'язку із загально небезпечними властивостями зазначених предметів встановлюються спеціальні правила їх зберігання особами, які володіють зброєю та бойовими припасами на законних підставах. Недотримання цих правил загрожує тим, що такі предмети потраплять до рук сторонніх осіб та будуть неправомірно використані ними. Хоча відповідні правила адресовані тим хто володіє відповідними предметами на законних підставах, до відповідальності за ст. 264 КК України мають притягатися й

особи, які зберігають їх незаконно, вчиняючи ще й злочин, передбачений ст. 263 КК України.

З об'єктивної сторони злочин характеризується недбалим зберіганням вказаних предметів кримінального правопорушення. Воно має місце тоді коли не виконані передбачені нормативним актами умови зберігання зброї або бойових припасів, насамперед ті, які спрямовані на убезпечення їх від сторонніх осіб. Обов'язковою ознакою кримінального правопорушення є суспільно небезпечні наслідки у вигляді: 1) загибелі людей, 2) інших тяжких наслідків.

Загибель людей означає смерть хоча б однієї особи. До інших тяжких наслідків належать, зокрема, заподіяння тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження. Ці наслідки повністю охоплюються ст. 264 КК України і додаткової кваліфікації за ст. 119 і 128 КК України не потребують.

Так, *вироком Ківерцівського районного суду Волинської області від 13 травня 2009 р. було встановлено, що підсудний А., власник гладкоствольної мисливської зброї, а саме рушниці ІЖ-27, 12-го калібру, на яку є відповідний дозвіл № 943 виданий Ківерцівським РВВС Волинської області 10.10.1991 р., мав боєприпаси до неї та не дотримався встановлених законодавством спеціальних правил їх зберігання. Зберігав заряджену зброю в необладнаній надійними замками шафі прихожкої свого будинку. Внаслідок цього, 23 січня 2009 р. близько 21 год., підсудний А., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись в коридорі свого будинку, під час сімейної сварки та бійки з сином, відбираючи у сина мисливську рушницю ІЖ-27, яку останній перед тим взяв із шафи і погрожував власнику зброї її застосуванням, здійснив необережний постріл в праву ногу свого сина. В результаті даного пострілу потерпілий отримав тяжкі тілесні ушкодження у вигляді наскрізного вогнепального поранення верхньої третини правої гомілки з послідуною ампутацією на рівні нижньої третини правого стегна, що відносяться до тяжких тілесних ушкоджень. Суд вірно кваліфікував такі дії за ст. 264 КК*

України, як недбале зберігання вогнепальної зброї та бойових припасів, якщо це спричинило тяжкі наслідки [36].

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона характеризується необережною виною у вигляді злочинної самовпевненості. «Знаючи небезпечні властивості зброї та бойових припасів і правила поводження з ними, винний передбачає можливість заподіяння ними шкоди, що виключає злочинну недбалість. Тобто, недбало зберігаючи зброю або бойові припаси, винний передбачає можливість настання наслідків, але легковажно розраховує на їх відвернення. При цьому особа необґрунтовано розраховує на обачність інших осіб, на те, що вони не використають зброю чи боєприпаси, які зберігаються з порушенням встановлених правил» [84, с.140-141].

Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами (ст. 265 КК). Безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є громадська безпека в частині убезпечення від шкоди, яку можуть спричинити радіоактивні матеріали. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення полягає у виконанні таких дій щодо радіоактивних матеріалів без відповідного дозволу: 1) придбання; 2) носіння; 3) зберігання; 4) використання; 5) передача; 6) видозмінення; 7) знищення; 8) розпилення; 9) руйнування. Спеціальним предметом кримінального правопорушення є радіоактивні матеріали.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умисною або необережною виною. При цьому суб'єктивне ставлення до наслідків, вказаних у ч. 2 ст. 265 КК України може виражатися лише в необережності.

Кваліфікований склад кримінального правопорушення утворюють зазначені вище дії, які спричинили 1) загибель людей; 2) інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 265 КК України).

Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію (ст.265-1 КК України) Об'єктивна сторона полягає у незаконному виготовленні ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або

випромінює радіацію. Під незаконним виготовленням зазначених предметів потрібно розуміти умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії по їх створенню чи переробленню, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона незаконного виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію характеризується умисною виною.

Відповідальність за незаконне виготовлення зазначених предметів (ч.2 ст. 265¹) настає лише у тому випадку, коли таке виготовлення вчинюється з метою спричинення загибелі людей, шкоди здоров'ю людей, майнової шкоди у великому розмірі або значного забруднення довкілля.

Обставинами, що обтяжують злочин, про які йдеться в ч.3 ст. 265¹, є вчинення вказаних вище дій повторно або за попередньою змовою групою осіб, або спричинення ними загибелі людей, майнової шкоди у великому розмірі, значного забруднення довкілля чи інших тяжких наслідків.

Порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267 КК України). Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – громадська безпека в частині убезпечення від порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення виражається у таких формах: 1) порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; 2) порушення інших правил поводження з ними; 3) незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем (ч. 1 ст. 267); 4) незаконне пересилання поштою або вантажем легкозаймистих або їдких речовин (ч. 2 ст. 267). Обов'язковою ознакою простих складів цих злочинів є спричинення суспільно небезпечних наслідків. При цьому обов'язковою ознакою кримінального правопорушення у його першій – третій формах є створення небезпеки: 1) загибелі людей; 2)

настання інших тяжких наслідків, а у четвертій формі – загибель людей або інші тяжкі наслідки.

«Суб'єктом кримінального правопорушення є особа, на яку покладено обов'язки по дотриманню відповідних правил. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується необережністю. Ставлення ж винного до порушення вказаних у ст. 267 КК України правил може бути умисним або необережним» [83, с.278-279].

Порушення вимог режиму радіаційної безпеки (ст. 267¹ КК України).

Суспільна небезпечність цього кримінального правопорушення полягає в тому, що створюється можливість загибелі людей або настання інших тяжких наслідків або їх реального спричинення. З об'єктивної сторони злочин виражається у переміщенні за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення без отримання передбаченого законом дозволу або проведення дозиметричного контролю предмету даного кримінального правопорушення.

Злочин вважається закінченим з моменту переміщення. Так, *вироком Славутицького міського суду Київської області від 18 березня 2009 р. встановлено, що 31 січня 2009 р. біля 16 год., громадянин А., перебуваючи у районі третьої черги Чорнобильської АЕС, серед металоконструкцій непрацюючого вантажопідйомного крана знайшов вісім мотків з мідним дротом та двадцять один мідний контакт, які він, діючи з корисливих мотивів, заховав у салоні та моторному відсіку автомобіля марки ВАЗ-2121 та намагався без передбаченого законом дозволу та без проведення дозиметричного контролю вивезти за межі зони відчуження з метою подальшого збуту на пункт прийому металобрухту в смт. Іванків Київської області. Тим самим громадянин А. вчинив дії, що порушують вимоги радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення, порушивши вимоги п. 5 ст. 12 розділу 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської*

катастрофи». Таким чином А. вчинив з прямим умислом діяння, безпосередньо спрямоване на вчинення кримінального правопорушення, але не виконав усіх дій, які вважав необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця з причин, що не залежали від його волі, оскільки близько 18 год. при виїзді за межі десятикілометрової зони відчуження на контрольно-пропускному пункті «Лелів» при перевірці працівниками міліції автомобіля було виявлено зазначений мідний дріт та мідні контакти загальною вагою 44 кг., які були вилучені працівниками міліції відділу зони ЧАЕС ГУ МВС України у Київській області. Дії А. були правильно кваліфіковані судом за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 267¹ КК України як незакінчений замах на порушення вимог режиму радіаційної безпеки [37].

Суб'єкт кримінального правопорушення за частинами 1–3 ст. 267¹ КК – загальний, за ч. 4 – службова особа або особа, яка вчинила злочин, передбачений ст. 267¹ КК України повторно. Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом, мотиви та мета не впливають на кваліфікацію. Також ч. 4 цієї статті передбачає кваліфікуючі ознаки у вигляді спричинення загибелі людей та інших тяжких наслідків. Зміст цих понять аналізувався розкрито при розгляді питань кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 265 КК України. «До порушення вимог радіаційного режиму можливий лише прямий умисел, а щодо загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків – лише необережність (як злочинна самовпевненість, так і злочинна недбалість). При порушенні вимог режиму радіаційної безпеки і умисному заподіянні шкоди відповідальність повинна наступати за сукупністю даного кримінального правопорушення та умисного кримінального правопорушення проти життя, здоров'я, власності» [75, с.443-444].

Незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини (ст. 268 КК). Неконтрольоване розповсюдження таких предметів ставить під загрозу для життя і здоров'я людей, природне середовища матеріальних цінностей, тобто воно порушує громадську безпеку. Об'єктивна

сторона кримінального правопорушення включає в себе вчинення таких дій щодо зазначених предметів: 1) ввезення на територію України без належного дозволу відходів або вторинної сировини; 2) транзит через територію України без належного дозволу відходів або вторинної сировини (ч. 1 ст. 268 КК України); 3) ввезення на територію України речовин або матеріалів, що належать до категорії небезпечних відходів, які забороняються до ввезення; 4) транзит через територію України речовин або матеріалів, що належать до категорії небезпечних відходів, які забороняються до ввезення (ч. 2 ст. 268 КК України).

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин (ст. 269 КК України). Вибух чи загоряння вибухових або легкозаймистих речовин на повітряних суднах здатні спричинити велику шкоду як для екіпажу і пасажирів цих суден, так і для невизначеного кола інших осіб. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення включає дві обов'язкові ознаки: 1) діяння – незаконне перевезення зазначених речовин; 2) місце вчинення кримінального правопорушення – повітряне судно.

«Склад кримінального правопорушення, передбачений ч. 1 ст. 269 КК України, – формальний. Злочин вважається закінченим з моменту початку вказаного перевезення. Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умисним ставленням винного до незаконного перевезення зазначених у ч. 1 ст. 269 КК України предметів і необережним ставленням до наслідків, передбачених ч. 2 ст. 269 КК України. Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення є спричинення ним: 1) загибелі людей; 2) інших тяжких наслідків» [60, с.409-410].

Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену безпеку для оточення (ст. 261 КК України). Основним безпосереднім

об'єктом кримінального правопорушення є безпека об'єктів, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Порушення недоторканності таких об'єктів, протиправне насильницьке проникнення на них загрожує порушенням технологічного процесу, порядку зберігання загальнонебезпечних предметів, а тим самим життю, здоров'ю, іншим правоохоронюваним благам, всій громадській безпеці. Об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення – це підприємства, сховища, транспортні засоби, наукові установи, військові частини та інші об'єкти, на яких виготовляються, зберігаються, використовуються або якими транспортуються радіоактивні, хімічні, біологічні та вибухонебезпечні матеріали, речовини, предмети. Такі об'єкти виступають *предметом* даного кримінального правопорушення. Правові та організаційні засади діяльності зазначених об'єктів передбачені законом України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18 січня 2001 року [18]. З об'єктивної сторони кримінальне правопорушення характеризується нападом на зазначені об'єкти. При вчиненні цього кримінального правопорушення він полягає у подоланні опору охорони чи інших працівників відповідного об'єкта шляхом застосування насильства чи погрози, встановленні над усім таким об'єктом чи його частиною фактичного контролю, отриманні можливості розпоряджатися предметами, які становлять підвищену небезпеку для оточення.

Суб'єкт кримінального правопорушення загальний. Суб'єктивна сторона нападу на об'єкти, які становлять підвищену небезпеку для оточення, характеризується умисною виною і спеціальною метою – захоплення, пошкодження або знищення таких об'єктів. При цьому винний розуміє, що його діяння спрямоване проти об'єкта, на якому розміщені загальнонебезпечні предмети, знає про потенційну шкідливість таких речовин. Тим самим винний усвідомлює суспільно небезпечний характер своєї дії та передбачає можливість заподіяння шкоди громадській безпеці.

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст. 270 КК). Об'єктивна сторона кримінального правопорушення містить три

обов'язкові ознаки: 1) діяння у формі порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки; 2) наслідки, що виявляються у виникненні пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі; 3) причиновий зв'язок між указаними діянням і наслідками.

Спеціальні питання кваліфікації та призначення покарання за цей злочин, тлумачення певних термінів і понять, відмежування його від інших злочинів розкриваються в ППВСУ «Про судову практику в справах про знищення державного та колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки» від 2 липня 1976 р. №4 [25]. Злочин є закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків, передбачених ч. 1 ст. 270 КК України.

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки може полягати як у дії, так і в бездіяльності. Встановлені законодавством вимоги пожежної безпеки – це положення, що встановлюють норми та правила щодо запобігання виникненню пожежі (містяться в законах, стандартах, інструкціях тощо).

Суб'єкт кримінального правопорушення спеціальний, тобто особа (як службова, так і приватна), на яку покладено обов'язки дотримуватися відповідних правил. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується необережністю щодо наслідків. Порушення може бути як умисним, так і необережним.

Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення (ч. 2 ст. 270) є спричинення ним: 1) загибелі людей; 2) майнової шкоди в особливо великому розмірі; 3) інших тяжких наслідків [62, с.400-401].

Наприклад, *вироком Гадяцького районного суду Полтавської області від 14 січня 2008 р. було встановлено, що в автомобілі була несправна газова установка. Громадянин А., не маючи досвіду заправки автомобіля з газового балону, при спробі заправити автомобіль, порушив правила пожежної безпеки, внаслідок чого скупчений в салоні автомобіля газ вибухнув та сталося загоряння машини. В цей час поруч з автомобілем знаходився його малолітній*

син, який від пожежі отримав опіки всього тіла, несумісні з життям. Дії А. були вірно кваліфіковані судом за ч. 2 ст. 270 КК України як порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, що спричинило загибель людини [38].

Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (ст. 270¹). Безпосереднім об'єктом цього складу кримінального правопорушення є забезпечення громадської безпеки під час експлуатації або функціонування об'єктів житлово-комунального господарства. Додатковим безпосереднім об'єктом можуть бути відносини щодо реалізації права власності на об'єкти житлово-комунального господарства, забезпечення громадського порядку, життя та здоров'я людини, довкілля. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення може виступати у формі дії чи бездіяльності. Дія передбачає: 1) *знищення* – доведення без відповідної на те правової підстави та/або всупереч установленому законодавством порядку об'єктів житлово-комунального господарства до повної непридатності щодо використання за цільовим призначенням (об'єкти перестають існувати або повністю втрачають свою цінність, стають непридатними для використання); 2) *пошкодження* – погіршення якості, зменшення цінності або доведення об'єктів житлово-комунального господарства на певний час у непридатний для використання за їх цільовим призначенням стан без відповідної на те правової підстави та/або всупереч установленому законодавством порядку. Бездіяльність може полягати в умисному невиконанні ремонтних робіт з метою знизити вартість житлово-комунального майна тощо.

«Суб'єкт кримінального правопорушення – загальний, тобто фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку. Суб'єктивна сторона характеризується умисною виною щодо діяння (прямий і непрямий умисел). Кваліфікованими видами кримінального правопорушення є вчинення його: 1) повторно; 2) загальнонебезпечним способом (ч. 2 ст. 270¹)» [77, с.901-902].

2.3. Класифікація кримінальних правопорушень проти громадської безпеки та їх розподіл на види з врахуванням особливостей предмету кримінального правопорушення.

У теорії кримінального права не існує єдності в поглядах вчених щодо класифікації кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. В. О. Навроцький за об'єктом (точніше, із врахуванням джерела небезпеки, протидія якій передбачена відповідними статтями розділу IX Особливої частини КК України) злочини проти громадської безпеки поділяє на групи: «1) злочини, пов'язані з діяльністю злочинних організацій (ст. 255–257, 258-3, 260); 2) злочини, пов'язані з тероризмом (ст. 258–258, 258-4, 259, 266); 3) злочини, які порушують правила поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст. 262–265-1, 267–269); 4) злочини, пов'язані з нападом на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261); 5) злочини, пов'язані з порушенням спеціальних правил (ст. 270)» [75, с.120-121].

В.П.Тихий, беручи до уваги послідовність викладення кримінальних правопорушень у дев'ятому розділі Особливої частини КК України, усі кримінальні правопорушення проти громадської безпеки пропонує поділити на три групи: «1) створення злочинної організації, терористичної групи та інших злочинних об'єднань, участь у них та у злочинах, що вчиняються ними, чи пов'язаних із ними (ст. 255–261); 2) незаконне поведження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами (ст. 262–266); 3) порушення різних правил, що забезпечують громадську безпеку (ст. 267–270)» [87, с.26-27].

На думку Ю. А. Кармазіна, «з урахуванням суспільної небезпеки і спрямованості діянь можна виділити таку систему цих злочинів: 1) створення або участь у злочинній організації, організованій злочинній групі (ст. 255–258-4, 260); 2) незаконні діяння зі зброєю, бойовими припасами, а також

речовинами, що є джерелом підвищеної небезпеки (ст. 262–267-1, 269); 3) інші злочини у сфері громадської безпеки (ст. 259, 261, 268, 270)» [62, с.203-204].

О. О. Дудоров стверджує, що «можна виділити такі види кримінальних правопорушень, передбачених розділом IX Особливої частини КК України: 1) пов'язані зі створенням та діяльністю злочинних об'єднань (ст. 255–257, 260); 2) терористичний акт і пов'язані з ним кримінальні правопорушення (ст. 258–258-5); 3) проти порядку обігу небезпечних предметів і речовин (ст. 261–267, 268, 269); 4) інші (ст. 259, 267-1, 270, 270-1 КК України)» [49, с.180-181].

М. К. Гнетнев та А. О. Данилевський, вважають, що «злочини, передбачені у цьому розділі, можна умовно поділити на такі групи: 1) злочини, пов'язані зі створенням організованих злочинних угруповань або участю в них (ст. 255–257, 258-3, 260); 2) терористичні злочини (ст. 258–258, 258-5); 3) злочини, пов'язані з незаконним поводженням зі зброєю, боєприпасами, вибуховими чи радіоактивними матеріалами (ст. 261–266); 4) злочини, що порушують правила, які забезпечують громадську безпеку (ст. 259, 267–270-1)» [46, с.65-66; 47, с.100-101].

Таким чином, можемо узагальнити запропоновані підходи та виділити:

1. Кримінальні правопорушення, пов'язані з діяльністю злочинних організацій (ст. 255–257, 258-3, 260) (В. О. Навроцький); створення злочинної організації, терористичної групи та інших злочинних об'єднань, участь у них та у злочинах, що вчиняються ними, чи пов'язаних із ними (ст. 255–261) (В. П. Тихий); створення або участь у злочинній організації, в організованій злочинній групі (ст. 255–258-4, 260) (Ю. А. Кармазін); злочини, пов'язані зі створенням та діяльністю злочинних об'єднань (ст. 255, 256, 257, 260) (О. О. Дудоров); злочини, пов'язані зі створенням організованих злочинних угруповань або участю в них (ст. 255–257, 258-3, 260) (М. К. Гнетнев та А. О. Данилевський). Цю групу утворюють протиправні діяння, пов'язані зі створенням злочинних об'єднань та участю в них. Кармазіна, М. К. Гнетнева, А. О. Данилевського, які до цієї групи зараховують виключно злочини,

пов'язані з діяльністю організованих груп і злочинних організацій, оскільки не усі злочинні об'єднання, описані у вказаних ними статтях, є організованими.

Наприклад, терористична група є групою осіб за попередньою змовою, а не організованою групою. Сумнівним видається й віднесення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань виключно до організованих форм співучасті. Так, В. П. Тихий та О. О. Дудоров мають рацію, що це злочини, які стосуються різних злочинних об'єднань, а не лише організованих.

Не можна погодитися і з позицією В. О. Навроцького, який наголошує, що це злочини, пов'язані виключно з діяльністю злочинних організацій, оскільки першим діянням об'єктивної сторони більшості з них є створення або організація злочинного об'єднання, а їх відносити до діяльності не логічно. Отже, спочатку відбувається створення, а вже потім діяльність об'єднання. Відтак, якщо не виокремлювати створення об'єднань, то не можна повною мірою характеризувати цю групу злочинів.

Інші діяння в межах об'єктивної сторони складу цих злочинів можна позначити узагальнюючим терміном «діяльність» (як це пропонують В. О. Навроцький, О. О. Дудоров) або «участь» (як це рекомендують В. П. Тихий, Ю. А. Кармазін, М. К. Гнетнев, А. О. Данилевський). Найбільш вдалим терміном для назви форм об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 255, ст. 255-1, ст. 255-2, ст. 255-3, 256, 257, 258-3, 260 КК України (участі в об'єднанні, участі у злочині, вчиненому його учасниками, керівництві злочинним об'єднанням, сприянні створенню та діяльності цих об'єднань тощо), є «участь», яку слід тлумачити в найбільш широкому значенні.

Дискусійним залишається й віднесення створення терористичної групи чи терористичної організації до першої групи злочинів проти громадської безпеки, оскільки цей злочин, з одного боку, належить до злочинів, пов'язаних зі створенням та участю у злочинних об'єднаннях, а з другого – до злочинів, пов'язаних із тероризмом. Якщо виходити з того, що злочини, пов'язані з тероризмом, здебільшого або у значній частині випадків вчиняються у

співучасті, зокрема в організованих формах, то тероризм можна назвати одним із різновидів організованої злочинної діяльності. Відтак, цей злочин можна віднести як до злочинів, пов'язаних зі створенням злочинних об'єднань та участю в них, так і до терористичних злочинів.

Сумнівною виглядає й позиція вчених, які вважають, що до першої категорії злочинів належать діяння, не пов'язані безпосередньо зі створенням злочинних об'єднань та участю в них. Так, Ю. А. Кармазін до них зараховує всі злочини, пов'язані з тероризмом, а В. П. Тихий – злочини, пов'язані з тероризмом (ст. 258–258-5), а також завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259), напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261). Стосовно цих протиправних діянь слід відмітити, що вони можуть вчинятися як у співучасті, так і поза її межами. Терористичні злочини утворюють окрему групу злочинів. Водночас завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності треба віднести до однієї з наступних груп злочинів проти громадської безпеки, оскільки він лише створює уявлення про загрозу тероризму. з урахуванням наведеного до першої групи злочинів, пов'язаних зі створенням злочинних об'єднань та участю в них, необхідно віднести протиправні діяння, передбачені ст. 255, 256, 257, 258-3, 260 КК України.

2. Кримінальні правопорушення, пов'язані з тероризмом (ст. 258–258-2, 258-4, 259, 266), О. О. Дудоров – терористичний акт і пов'язані з ним кримінальні правопорушення (ст. 258–258-5); М. К. Гнетнев та А. О. Данилевський – терористичні злочини (ст. 258–258-2, 258-5).

На наш погляд, найбільш оптимальним терміном для позначення злочинів цієї групи є терористичні злочини, оскільки злочини, пов'язані з тероризмом, – значно ширше поняття, оскільки охоплює діяння, передбачені статтями інших розділів Особливої частини КК України.

На підставі вищевикладеного до терористичних злочинів пропонуємо віднести протиправні діяння, передбачені статтями 258–258-5 та 266 КК України.

3. Кримінальні правопорушення, які порушують правила поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст. 262–265-1, 267–269) (В. О. Навроцький); незаконне поведження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами (ст. 262–266) (В. П. Тихий); незаконні діяння зі зброєю, бойовими припасами, а також речовинами, що є джерелом підвищеної небезпеки (ст. 262–267-1, 269) (Ю. А. Кармазін); злочини проти порядку обігу небезпечних предметів і речовин (ст. 261–269) (О. О. Дудоров); кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним поведженням зі зброєю, боєприпасами, вибуховими чи радіоактивними матеріалами (ст. 261–266) (М. К. Гнетнев та А. О. Данилевський).

Найбільш вдалою назвою третьої групи злочинів проти громадської безпеки є та, що запропонована О. О. Дудоровим, оскільки у ній не міститься переліку усіх предметів, а, навпаки, вони позначені єдиним узагальнюючим терміном «небезпечні предмети і речовини».

Найбільш дискусійним виступає віднесення інших суспільно небезпечних діянь до певної групи злочинів проти громадської безпеки. Серед них: злочини, пов'язані з нападом на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261); злочини, пов'язані з порушенням спеціальних правил (ст. 270 КК) (В. О. Навроцький); порушення різних правил, що забезпечують громадську безпеку (ст. 267–270) (В. П. Тихий); інші злочини у сфері громадської безпеки (ст. 259, 261, 268, 270) (Ю. А. Кармазін); інші злочини проти громадської безпеки (ст. 259, 267-1, ст. 270, 270-1) (О. О. Дудоров); злочини, що порушують правила, які забезпечують громадську безпеку (ст. 259, 267–270-1) (М. К. Гнетнев та А. О. Данилевський).

Серед цих груп кримінальних правопорушень варто виділити кримінальні правопорушення, пов'язані з порушенням спеціальних правил, які досить міцно

пов'язані з групою кримінальних правопорушень проти порядку обігу небезпечних предметів і речовин. При цьому більшість кримінальних правопорушень аналізованих груп можна віднести як до однієї, так і до іншої групи, тобто вони володіють ознаками, що є характерними для кількох груп класифікації. Наприклад, порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267 КК України) одночасно стосується порушенням спеціальних правил і порядку обігу небезпечних предметів і речовин.

Тому ми пропонуємо удосконалити запропоновану класифікацію та об'єднати ці дві групи в одну, позначити їх як «кримінальні правопорушення, пов'язані з порушенням спеціальних правил та порядку обігу небезпечних предметів і речовин» і віднести до них протиправні діяння, передбачені статтями 261–265-1, 267–270 КК України.

Кримінальні правопорушення, які, на наш погляд, не можна віднести до жодної з трьох вище окреслених груп, є завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 КК України) та умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (ст. 270-1 КК України).

На підставі усього вищезазначеного, пропонуємо кримінальні правопорушення проти громадської безпеки поділити на такі групи: 1) кримінальні правопорушення пов'язані зі створенням злочинних об'єднань та участю в них (статті 255, 256, 257, 258-3, 260 КК України); 2) кримінальні правопорушення терористичного спрямування (статті 258–258-5, 266 КК України); 3) кримінальні правопорушення, пов'язані з порушенням спеціальних правил та порядку обігу небезпечних предметів і речовин (статті 261–265-1, 267–270 КК України); 4) інші кримінальні правопорушення, що загрожують громадській безпеці (статті 259 і 270-1 КК України).

Слід підкреслити, що при кваліфікації кримінальних правопорушень проти громадської безпеки особливо важливе місце займає чітке визначення предметів даних кримінальних правопорушень.

Забезпечення громадської безпеки здійснюється шляхом вироблення конкретних і точних правил поведження із загально небезпечними предметами щодо яких встановлений особливий правовий режим. Під останнім слід розуміти сукупність передбачених чинним законодавством правил, що регулюють порядок поведження з тими чи іншими предметами. До таких нормативно-правових актів слід віднести Кодекс цивільного захисту від 02 жовтня 2012 р. [8], Закони України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. [20], «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. [21], «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18 січня 2001 р., «Про поведження з радіоактивними відходами» від 30 червня 1995 р. [14], Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом МВС від 21 серпня 1998 р. № 622 [28] тощо.

При цьому частина цих предметів може перебувати у вільному обігу (хоч і з певними обмеженнями), а частина взагалі вилучена з нього. Такими предметами законодавець визнає: 1) радіоактивні матеріали; 2) ядерні вибухові пристрої, пристрої, що розсіюють радіоактивний матеріал або випромінюють радіацію; 3) хімічні, біологічні, вибухонебезпечні матеріали, речовини, предмети; 4) вогнепальну зброю, бойові припаси; 5) вибухові речовини; 6) вибухові пристрої; 6) кинджали, фінські ножі, кастети чи іншу холодну зброю; 7) легкозаймисті речовини; 8) їдкі речовини; 9) продукти харчування рослинного і тваринного походження, промислову або іншу продукцію, тварин, рибу, рослини або будь-які інші об'єкти, що перебувають у зоні відчуження або у зоні безумовного (обов'язкового) відселення; 10) відходи (у тому числі небезпечні), вторинну сировину.

Зброя та інші предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення, призначені або можуть бути використані як засіб ураження живої цілі, знищення чи пошкодження оточуючого середовища.

Природа зброї та інших предметів, що становлять підвищену небезпеку для оточення, полягає в тому, що вони є джерелом підвищеної небезпеки для життя і здоров'я людей, майна та довкілля. Ця внутрішня, притаманна їм здатність знищення, пошкодження навколишнього середовища, тобто володіння ефектом ураження, є їх об'єктивною і головною ознакою. Тому предмети кримінальних правопорушень проти громадської безпеки мають бути придатними для руйнувань, пошкодження, знищення оточення, мати властивості ураження людини, спричинення їй смерті чи тілесних ушкоджень, значної майнової шкоди.

Висновки до 2 розділу

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки у кримінально-правовій літературі розуміють суспільно-небезпечні, передбачені КК винні діяння (дія або бездіяльність), вчинені суб'єктами кримінальних правопорушень, що порушують громадську (загальну) безпеку і створюють загальну небезпеку (умови) загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіюють такі наслідки.

Родовим об'єктом цих кримінальних правопорушень є громадська безпека – це безпека від джерел підвищеної небезпеки, а саме: злочинних організацій, терористичних груп та інших злочинних об'єднань, зброї, предметів, що становлять підвищену небезпеку для оточення, вогню тощо.

При кваліфікації слід враховувати ознаки об'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Більшість з них характеризуються проявом суспільно небезпечного діяння (формальні склади).

Деякі кримінальні правопорушення проти громадської безпеки належать до усічених складів (наприклад, створення злочинної організації, банди, терористичної організації чи групи тощо) або матеріальних (наприклад, недбале

зберігання вогнепальної зброї чи бойових припасів, порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки тощо) склади. Такі кримінальні правопорушення передбачають два види наслідків: створення небезпеки настання тяжких наслідків та фактичне заподіяння істотної шкоди (тяжких наслідків) чи шкоди здоров'ю людей або майнової шкоди у великому розмірі. Для таких кримінальних правопорушень також обов'язковим є наявність причинного зв'язку між діянням та суспільно-небезпечним наслідком.

Проаналізована класифікація кримінальних правопорушень проти громадської безпеки за предметом та запропоноване власне бачення цього питання. Так, пропонуємо кримінальні правопорушення проти громадської безпеки поділити на: кримінальні правопорушення, що вчиняються із використанням вогнепальної зброї та бойових припасів (статті 257, 258, 260, 261, 262, 263, 263-1, 264 КК України); кримінальні правопорушення, що вчиняються із використанням вибухових (легкозаймистих та їдких) речовин (статті 257, 258, 259, 260, 262, 263, 263-1, 267, 267-2, 269 КК України); кримінальні правопорушення, що вчиняються із використанням радіоактивних матеріалів (статті 265-1, 267-1 КК України); кримінальні правопорушення, що вчиняються із використанням небезпечних відходів і вторинної сировини (стаття 268-2 КК України); кримінальні правопорушення, що вчиняються з використанням майна, природних ресурсів або інших предметів, які здатні горіти (ст.270 КК України); кримінальні правопорушення, що вчиняються з використанням об'єктів житлово-комунального господарства (ст.270-1 КК України).

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, у диспозиціях яких прямо не визначено предмет належать до «безпредметних» (ст.ст. 255-261 КК України) і виділяються нами в окрему групу.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

3.1. Кримінально-правова характеристика предметів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки

Проаналізувавши кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, визначивши їх елементи та ознаки, слід приділити належну увагу кримінально-правовій характеристиці предметам цих суспільно небезпечних діянь.

Предмети кримінальних правопорушень проти громадської безпеки можна визначити як загальнонебезпечні джерела, які самі по собі за своєю природою є потенційно смертоносними, які використовуються та (або) можуть бути використані як зброя, як засоби ураження, руйнування. Так, стійкі злочинні об'єднання, банди, терористичні групи застосовуючи погрози або насильство, завжди готові використати зброю, залякати людей, що породжує у людей тривогу та відчуття небезпеки. До предметів, що можна віднести до таких, що складають підвищену суспільну небезпеку можна віднести:

- 1) вогнепальну зброю (ст. 257, ст. 258, ст. 260, ст. 262, ч. 1 ст. 263, ст. 263-1, ст. 264 КК);
- 2) холодну зброю (ч. 2 ст. 263 КК);
- 3) бойові припаси (ст. 262, ч. 1 ст. 263, ст. 263-1, ст. 264, ст. 257, ст. 258, ст. 260, ст. 261 КК);
- 4) вибухові речовини (ст. 262, ч. 1 ст. 263, ст. 263-1 КК);
- 5) вибухові пристрої (ст. 257, ст. 258, ст. 260, ст. 262, ч. 1 ст. 263, ст. 263-1 КК);
- 6) радіоактивні, хімічні, вибухонебезпечні та біологічні речовини, матеріали, предмети (ст. 257, 258, 259, 260, 261 КК);
- 7) радіоактивні матеріали (ст. 257, ст. 258, ст. 260, ст. 261, 262, 265, 267, 266 КК);

8) пристрої, що розсіюють радіоактивний матеріал або випромінюють радіацію, ядерні вибухові пристрої (ст.265-1 КК);

9) небезпечні відходи (ч. 2 ст. 268 КК);

10) легкозаймисті речовини (ч. 2 ст. 267, ст. 269 КК);

11) їдкі речовини (ч. 2 ст. 267 КК).

Особливістю зазначених предметів кримінальних правопорушень є те, що поняття і сутність кожного з них слід з'ясовувати, використовуючи підзаконні нормативно-правові акти.

Вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської) – це зброя, у якій заряд (куля, шрот) приводяться в рух миттєвим звільненням хімічної енергії заряду (пороху або іншої пальної суміші). До предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 262 КК України, належать всі види бойової, нарізної мисливської зброї, спортивної, а також нетипова зброя, кустарно виготовлені чи перероблені, а також історичні зразки зброї. Сюди можна віднести гармати, міномети, кулемети, карабіни, гвинтівки, автомати, пістолети та револьвери тощо.

Відповідно до п. «а» ст. 3 Протоколу «Проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності» від 31 травня 2001 р., вогнепальна зброя – це будь-яка переносна ствольна зброя, що спричинює постріл, призначена або така, що може бути легко пристосована для спричинення пострілу чи прискорення кулі або снаряду за рахунок енергії вибухової речовини, за винятком старовинної вогнепальної зброї».

Вогнепальна зброя через свої конструктивні особливості володіє вражаючим ефектом. Це властиво і обумовлена її внутрішньою природою, вона закладена конструктивно при її виготовленні. Перебування зброї у певних умовах пов'язане з підвищеною потенційною небезпечністю для оточення. Ця підвищена потенційна небезпечність обумовлена двома обставинами: значним ступенем ймовірності (можливості) заподіяння шкоди та тяжкістю такої шкоди.

Підвищена потенційна небезпечність поводження із вогнепальною зброєю має загальний характер, бо шкода може заподіюватись не одній особі, а невизначеній кількості осіб.

Спеціальне призначення зброї пов'язане з її фактичними і можливими функціями, цільовим призначенням, значимістю для задоволення визначених потреб вказані предмети призначені (або можуть бути призначені) для ураження живої цілі або пошкодження, знищення об'єктів навколишнього середовища.

Крім того, вогнепальна зброя має особливий правовий режим. Для запобігання вчиненню кримінальних правопорушень з її використанням, унеможливлення настання нещасних випадків, а також для використання її для суспільно корисних цілей, держава встановила цілу систему правових норм, що йменуються правилами громадської безпеки. Цими нормами визначається порядок поводження зі зброєю, порядок її придбання, використання, зберігання, здійснення ремонту, користування, носіння, перевезення, обліку, пересилання тощо.

Отже, можемо виділити такі ознаки зброї: а) особливий правовий режим; б) підвищена небезпечність для оточення; в) спеціальне призначення – ураження живої цілі.

Критерії визнання предмета зброєю: а) для метання снаряда повинна бути використана енергія, яка утворюється при згорянні метального заряду (пороху та ін.); б) предмет повинен мати ствол — пустотілу трубу для спрямування польоту снаряда та згорання вибухової речовини. Один кінець ствола повинен щільно закриватись при пострілі; в) наявність у предмета пристрою для ініціювання вибухової речовини; г) достатня вражаюча дія снаряда; д) достатня міцність конструкції зброї.

Для визнання предмета вогнепальною зброєю він повинен одночасно відповідати всім критеріям [58, с.170].

Холодна зброя належить до спеціальних предметів кримінальних правопорушень і повинна відповідати стандартним зразкам або історично

виробленим типам зброї, і мати колючий, рубаючий, колючо-ріжучий, роздроблювальний або ударний ефект. До таких предметів практика зазвичай відносить багнети, стилети, ножі, кинджали, арбалети, нунчаки, кастети та інші різновиди зброї, які за своєю конструкцією призначені для ураження живої цілі силою м'язів людини чи дією механічного пристрою [55, с.115-116].

Боеприпаси належать до спеціального предмета окремих кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Вони належать до предметів одноразового використання, що містять металевий, розривний, піротехнічний або вишибальний заряди чи їх поєднання [42, с.25]. Серед таких предметів виділяють патрони різного калібру, гранати, артилерійські снаряди, міни, бомби, бойові частини ракет і торпед та інші зібрані вироби, споряджені вибуховою речовиною та призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи для вчинення вибуху [41, с.27].

До бойових припасів можна віднести усі стандартні вироби одноразової дії промислового виготовлення, що спеціально призначені для руйнування чи ураження енергією вибуху, що здійснюються за допомогою використання вогнестрільної зброї або без неї [40, с.135].

Бойові припаси – це патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші зібрані вироби, споряджені вибуховою речовиною та призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи для вчинення вибуху [41, с.27].

Вибухові матеріали визначаються як комплексний термін, який об'єднує в собі два терміни «вибухові речовини» та «засоби ініціювання».

До вибухових речовин належать тротил, порох, нітрогліцерин, динаміт та інші хімічні речовини, їх суміші, сполуки, що вибухають (можуть вибухнути) без доступу кисню. Видами таких речовин є міни, ракети, торпеди, снаряди, авіаційні бомби.

Під вибуховими пристроями слід розуміти поєднання вибухових речовин із засобами ініціювання вибуху, тобто із зовнішніми джерелами імпульсу для

здійснення вибуху та засобами управління, завдяки чому такі пристрої придатні для застосування [80, с.120].

Ще одним загальнонебезпечним предметом, який виділяє КК є *радіоактивні матеріали*, які здатні до самовільного поділу, що супроводжується виділенням тепла, а також альфа-, бета- і гама випромінюванням, порядок обігу яких регламентовано спеціальними нормативними актами. Законодавство України радіоактивні матеріали визначає як «будь-які матеріали, які містять радіонукліди і для яких питома активність та сумарна активність вантажу перевищують межі, установлені нормами, правилами й стандартами з ядерної та радіаційної безпеки» [29].

Джерела іонізуючого випромінювання є одним із предметів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 265 КК України. Під таким джерелом слід розуміти фізичний об'єкт, окрім ядерних установок, який містить радіоактивну речовину, та технічний пристрій, що створює (може створювати) іонізуюче випромінювання. Іонізуюче випромінюванням – це потік електрично заряджених часток (атомів, протонів), тобто електромагнітні чи корпускулярні промені, які випромінюються джерелами іонізуючого випромінювання. До джерел іонізуючого випромінювання належать, зокрема, транспортні засоби, устаткування, інші предмети, що побували в зонах радіаційного забруднення і набули радіоактивності. Радіоактивна речовина здатна створювати іонізуюче випромінювання [83, с.280-281]. Ядерні матеріали включають в себе «ядерне паливо, за винятком природного урану та збідненого урану, яке може виділяти енергію шляхом самопідтримуваного ланцюгового процесу ядерного поділу поза ядерним реактором самостійно або у комбінації з будь-яким іншим матеріалом, та радіоактивні продукти і відходи, за винятком невеликої кількості радіоактивних продуктів, радіоактивних відходів та ядерного палива, що встановлюються нормами, правилами і стандартами з ядерної і радіаційної безпеки, за умови, що ця кількість не перевищує максимальні межі, встановлені Радою керуючих Міжнародного агентства з атомної енергії» [96, с.93-94].

Легкозаймисті речовини можуть бути визначені як тверді, рідкі, пилоподібні та газоподібні речовини, що здатні спалахувати внаслідок дії незначних факторів, наприклад, внаслідок підвищення їх температури, іскри, інших чинників, тобто без ініціювання зовнішнім полум'ям, вони загоряються через вплив термічних факторів. Для таких речовин характерним є висока температура та швидкий процес горіння. Саме це й спричиняє особливу небезпеку відповідних предметів, а також необхідність дотримання спеціальних правил безпеки.

До **їдких речовин** належать такі, що швидко вступають в хімічну реакцію з іншими матеріалами, роз'їдаючи їх, знищують живі тканини, змінюють структуру більшості неорганічних речовин.

Ядерний вибуховий пристрій розглядається як пристрій, в якому джерелом енергії є синтез або ділення атомних ядер (вибуховий пристрій базується на використанні внутріядерної енергії, яка виділяється при ланцюгових реакціях ділення важких ядер або при термоядерних реакціях синтезу легких ядер (водороду) в більш важкі (гелія). Для вказаних реакцій властивим є надзвичайно велике виділення енергії.

Ще одним небезпечним предметом кримінального правопорушення є **продукти харчування рослинного та тваринного походження, промислова або інша продукція, тварини, риба, рослини або будь-які інші предмети**, для переміщення яких за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення, необхідний передбачений законом дозвіл або проведення дозиметричного контролю. Слід вказати, що не має значення, чи є вказані переміщені предмети радіаційно забрудненими.

Небезпечні відходи включають в себе безпосередньо самі відходи, вторинну сировину, речовини або матеріали, що належать до категорії небезпечних відходів, які забороняються до ввезення на територію України. Цим поняттям охоплюються будь-які речовини, матеріали, предмети, які утворюються у процесі діяльності людини, яких власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення. Під вторинною

сировиною слід розуміти «залишки виробництва та побуту (вже використана сировина, тара, відпрацьовані матеріали), які придатні для переробки і використовуються повторно» [63, с.20-21].

Речовини або матеріали, що належать до категорії небезпечних відходів, які забороняються до ввезення, – це «відходи, фізичні, хімічні чи біологічні характеристики яких створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини, та які потребують спеціальних методів поводження з ними. До них, зокрема, належать, непотрібні фармацевтичні товари, ліки та препарати, свиняча гноївка (фекалії), каналізаційний мул, азбест (пил та волокна)» [61, с.400-401].

Предметом кримінального правопорушення за ст. 270¹ КК України є *об'єкти житлово-комунального господарства*. До них можна віднести: а) житловий фонд; б) об'єкти благоустрою; в) об'єкти у сфері теплопостачання; г) об'єкти водопостачання та водовідведення; д) мережі чи складові вищевказаних об'єктів.

Відповідно до ст. 4 Житлового кодексу Української РСР [7] житловий фонд утворюють жилі будинки, а крім того жилі приміщення в інших будівлях, що знаходяться на території України. Під житловим приміщенням потрібно розуміти приміщення, призначене для проживання людей. Жилі приміщення, що надаються громадянам, мають бути належно впорядковані відповідно до умов цього населеного пункту, відповідати санітарним і технічним вимогам, які передбачені законодавством та іншим вимогам. Надання житлового приміщення для потреб виробничого характеру забороняється законом. Житлові приміщення надаються для постійного проживання. Винятком із цього правила є службові жилі приміщення й жилі приміщення в гуртожитках. Вони надаються громадянам на час роботи на підприємствах або на час навчання. Житлові будинки є об'єктами права власності. Громадяни, які мають у приватній власності будинок (частину будинку) використовують його (її) для особистого проживання та проживання членів своїх сімей та мають право розпоряджатися цією власністю на свій розсуд. Квартира ж у свою чергу є

частиною житлового будинку, яка призначена для проживання однієї людини, однієї або кількох сімей з обладнаними жилими кімнатами (кімнатою), підсобними приміщеннями та окремим виходом на сходовий майданчик, галерею, у коридор або на вулицю. Квартира може бути як ізольованою, так і комунальною. Розміри, порядок одержання та користування квартирою регламентується Житловим кодексом України та іншими нормативними актами.

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» від 6 вересня 2005 р. [22]. Перелік об'єктів благоустрою, наведений у цьому законі, не є вичерпним, тому під час застосування ст. 270-1 КК України потрібно звертатися до інших актів законодавства, що регулюють відносини у відповідній сфері. Наприклад, у п. 7 Правил паркування транспортних засобів, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. [24], передбачено, що майданчики для паркування є об'єктами благоустрою й повинні відповідати нормам, нормативам, стандартам у сфері благоустрою населених пунктів.

До об'єктів житлово-комунального господарства відносяться також мережі або складові вищевказаних об'єктів (кришки люків, решітки на них тощо). Мережі об'єктів благоустрою, теплопостачання, водопостачання чи водовідведення – це системи вказаних об'єктів, які забезпечують їх функціонування за призначенням. Об'єкти житлово-комунального господарства самі по собі не є потенційно небезпечними. На відміну від інших предметів кримінальних правопорушень, передбачених у розділі 9 «Злочини проти громадської безпеки» Особливої частини КК України, не входять вони й до переліку джерел підвищеної небезпеки, визначеному в ч. 1 ст. 1187 Цивільного кодексу України [11]. Об'єкти житлово-комунального господарства не просто не містять потенційної небезпеки, а й покликані задовольняти потреби їх власників, держави, суспільства.

3.2. Проблеми визначення предмету у «безпредметних» кримінальних правопорушеннях проти громадської безпеки та шляхи їх вирішення

«Безпредметними» серед кримінальних правопорушень проти громадської безпеки можна назвати кримінальні правопорушення, передбачені статтями 255-261 КК України.

Для визначення предметів даних злочинів вважаємо за необхідне попередньо класифікувати їх наступним чином: кримінальні правопорушення групового характеру, пов'язані з діяльністю злочинних організацій, спрямованою на вчинення протиправних дій та кримінальні правопорушення терористичної спрямованості.

Метою злочинною організації (врешті, її конструктивною ознакою) є вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів. Як правило, для цього застосовується зброя, бойові припаси тощо. Тому ми можемо констатувати, що предметом даного кримінального правопорушення є зброя та бойові припаси, а сам злочин за предметом можна класифікувати як злочин із використанням вогнепальної зброї та бойових припасів.

При вчиненні сприяння учасникам злочинних організацій, під якою слід розуміти як допомогу організації в цілому, її підрозділам чи окремим учасникам, призначена для забезпечення існування і розвитку організації, можливості реалізації злочинних намірів, які вони ставлять перед собою. Це можуть бути будь-які дії (наприклад, створення перешкод для представників влади, які ведуть боротьбу з діяльністю організації, надання учасникам злочинних організацій конкретних засобів для здійснення злочинної діяльності, крім тих, що перелічені вище, тощо). З вищезазначеного очевидно, що предметом даного кримінального правопорушення є інформація, кошти та майно, зброя та бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої.

Щодо інформації як предмету кримінального правопорушення, у кримінальному праві існують різні точки зору. Як вже зазначалося, предмет кримінального правопорушення – це речі матеріального світу, по-друге, предмет кримінального правопорушення є матеріальним приводом існування

певних суспільних відносин, по-третє, предмет кримінального правопорушення зазнає певний злочинний вплив, по-четверте, предмет кримінального правопорушення прямо зазначений в законі про кримінальну відповідальність або безпосередньо випливає з тексту закону. Якщо розглядати першу ознаку предмету кримінального правопорушення, то можна сказати, що визнання інформації річчю матеріального світу є дискусійним, тому що інформація не є річчю, що існує самостійно, вона завжди пов'язана з будь-яким матеріальним носієм. Суспільні відносини, які виникають в інформаційній сфері, охороняються законом про кримінальну відповідальність у зв'язку з тим, що суб'єкт, впливаючи саме на інформацію, наносить шкоду об'єкту, тому в таких злочинах матеріальний носій інформації не може бути предметом кримінального правопорушення. У злочинах, де інформація зазнає злочинного впливу, мова йде про її якісну характеристику, а тільки потім про її зовнішню форму, що виражається в матеріальному носії. Якщо ж матеріальний носій інформації є матеріальним приводом існування інших суспільних відносин, наприклад, суспільних відносин власності, то в такому разі ці злочини потребують додаткової кваліфікації за відповідною статтею Особливої частини КК України. Розглядаючи другу ознаку предмету кримінального правопорушення, можна відмітити, що інформація характеризується своїм змістом, об'ємом, кількістю, правдивістю, вірогідністю, повнотою, точністю, надійністю. Саме ці ознаки визначають певну цінність інформації для окремих суб'єктів інформаційних відносин. Згідно зі ст. 39 Закону України «Про інформацію» [15] інформація може бути об'єктом товарних відносин, тому її можна визнати матеріальним приводом існування інформаційних суспільних відносин. Інформація відповідає і третій ознаці предмету кримінального правопорушення, тому що на інформацію, як і на інші предмети кримінального правопорушення, направлено злочинний вплив, такий як незаконне порушення її конфіденційності, збирання, зберігання, передача, розголошення, використання тощо.

Також предметом злочинів, які посягають на інформаційні відносини, може бути визнана не будь-яка інформація, а лише та, яка прямо вказана в законі про кримінальну відповідальність, що відповідає четвертій ознаці предмета кримінального правопорушення. Отже, інформація може бути визнана предметом кримінального правопорушення. Таким чином, даний злочин за предметом слід віднести до групи злочинів проти громадської безпеки із використанням інформації та коштів для ведення злочинної діяльності, а також як злочин із використанням вогнепальної зброї та бойових припасів.

Обов'язковою ознакою бандитизму є наявність озброєної банди. Судова практика підтверджує випадки кваліфікації за сукупністю з бандитизмом інших кримінальних правопорушень, що передбачають відповідальність за незаконне поводження зі зброєю. Як уже неодноразово наголошувалось, під озброєністю банди слід розуміти наявність хоча б у одного з її учасників будь-якої зброї. При цьому необхідно, щоб інші члени банди знали про це та розуміли, що ця зброя може бути застосована під час нападів. Таки чином, створення банди неможливе без зброї. Отже предметом кримінального правопорушення «Бандитизм» можна визначити зброю та бойові припаси, а сам злочин можна віднести до групи злочинів із використанням вогнепальної зброї та бойових припасів.

Предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст.260 КК України, є зброя та бойові припаси, вибухові речовини та пристрої, а також кошти та майно, а сам злочин можна віднести до групи злочинів із використанням вогнепальної зброї та бойових припасів, вибухових речовин та пристроїв, а також до групи злочинів із використанням коштів для ведення злочинної діяльності.

Терористичний акт визнано одним із найнебезпечніших кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Особлива громадська небезпека тероризму з позицій оцінки формули загального безпосереднього об'єкту полягає у тому, що межа між ідеальним інтересом в збереженні міжнародного

правопорядку не потерпілих держав матеріальним інтересом держав, безпосередньо потерпілих, стирається з причини високої потенційної можливості спричинення безпосереднього збитку, реальністю збитку морального (страх очікування нападу, непередбачуваність терористів т. п.).

Об'єктивна сторона терористичного акту, що була проаналізована вище, включає в себе дії, пов'язані із застосуванням зброї, вчинення вибухів, підпалів або інших дій, що створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків; а також погрози вчинення зазначених (загальнонебезпечних) дій.

Серед інших дій, що згадувані у диспозиції ст. 258 КК України, слід віднести застосування отруйних речовин, газів, пошкодження об'єктів довкілля, систем життєзабезпечення тощо. Отже, предметом терористичного акту, як кримінального правопорушення проти громадської безпеки, можуть бути усі предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення: певні види зброї, радіоактивні, хімічні, біологічні та вибухонебезпечні матеріали, речовини, предмети, бойові та вибухові припаси та пристрої, ядерні вибухові пристрої чи пристрої, що розсіюють радіоактивний матеріал чи випромінюють радіацію, легкозаймисті і їдкі речовини, небезпечні відходи, а також майно і природні ресурси або інші предмети, здатні горіти.

При втягненні у вчинення терористичного акту відбувається навмисне перекручення обставин або приховування істини з тією метою, щоб ввести особу, яку втягують у терористичну діяльність, в оману. Це можуть бути неправдиві повідомлення про те, що особа з будь-яких причин не підлягає кримінальній відповідальності чи про те, що її участь у вчиненні терористичного акту схвалена особою, яка для потенційного суб'єкта є авторитетною. Таким чином, предметом аналізованого кримінального правопорушення можуть бути кошти, майно та неправдива інформація. Сам злочин за предметом можна класифікувати як злочин із використанням неправдивої інформації та коштів для організації та ведення злочинної діяльності.

Публічні заклики до вчинення терористичного акту передбачають відкрите звернення до невизначеного або до значного кола осіб, в якому висловлюються ідеї, погляд чи вимоги, спрямовані на те, щоб шляхом поширення їх серед населення чи його окремих категорії схилити певну кількість осіб до певних дій.

Для кваліфікації цього кримінального правопорушення має значення спосіб публічних закликів та розповсюдження матеріалів. Публічні заклики можуть мати місце на мітингу, зібранні тощо, а розповсюдження матеріалів здійснюватися шляхом підкидання листівок до поштових скриньок, розклеювання їх на дошках оголошень, розсилання листів певним групам адресатів.

Отже, предметом даного кримінального правопорушення є інформація. Сам злочин за предметом можна класифікувати як злочин із використанням інформації для організації та ведення злочинної діяльності.

Як ми вже вказували, об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258-3 КК України, може бути виражена у п'яти формах (лише щодо терористичної організації): 1) створення терористичної організації; 2) керівництво такою організацією; 3) участь у ній; 4) організаційне чи інше сприяння створенню терористичної організації; 5) організаційне чи інше сприяння діяльності терористичної організації. Виходячи з вищесказаного, предмет даного кримінального правопорушення може бути визначений як подібний до предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст.255 КК України. Тобто предметом кримінального правопорушення за ст.258-3 є зброя та бойові припаси, а сам злочин за предметом можна класифікувати як злочин із використанням вогнепальної зброї та бойових припасів.

Можна говорити, що даний злочин включає до свого складу й предмети злочинів за ст.ст.258, 258-1, 258-2, 258-4, 258-5, 260 КК України, а саме йдеться про: усі предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення: певні види зброї, радіоактивні, хімічні, біологічні та вибухонебезпечні матеріали, речовини, предмети, бойові та вибухові припаси та пристрої, ядерний

вибуховий пристрій чи пристрій, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію, легкозаймисті та їдкі речовини, небезпечні відходи, а також майно і природні ресурси або інші предмети, здатні горіти; кошти, майно та інформацію.

Безпосередній об'єкт складу кримінального правопорушення «Сприяння вчиненню терористичного акту» складають суспільні відносини щодо забезпечення стану захищеності суспільства, держави та окремої особи від терористичних актів. Суб'єктами цих відносин виступають, з одного боку, держава в особі уповноважених нею органів, з іншого, – громадянин. Предмет даних відносин складає діяльність держави в особі уповноважених нею органів щодо забезпечення стану громадської безпеки від терористичних актів.

Особа, яка сприяє вчиненню терористичного акту дискредитує діяльність державних органів щодо боротьби з тероризмом, робить їх нездатними виконати функцію щодо захисту громадян від терористичної діяльності, з іншого – порушує право громадян на захист від проявів тероризму, створює обстановку неспокою, тривоги, незахищеності. Таким чином, сприяння вчиненню терористичного акту розриває соціальний зв'язок між суб'єктами суспільних відносин щодо забезпечення громадської безпеки від терористичних актів, дискредитує предмет цих відносин.

Можливість спричинення шкоди іншим суспільним відносинам в процесі сприяння вчиненню терористичного акту залежить від конкретного способу вчинення цього кримінального правопорушення.

Отже, предметом даного кримінального правопорушення можна визначити: кошти, зброю та бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, а також інформацію, що містить елементи таємності.

Відповідно, даний злочин за предметом можна класифікувати як злочин із використанням вогнепальної зброї та бойових припасів, злочин із використанням вибухових (легкозаймистих та їдких) речовин.

Крім того, предмет даного кримінального правопорушення дозволяє виокремити ще два види злочинів проти громадської безпеки – злочин із

використанням інформації, спрямованої на загрозу громадському порядку та злочин із використанням коштів для ведення терористичної діяльності.

При аналізі кримінального правопорушення «Фінансування тероризму» (ст. 258-5 КК України) дійшли висновку, що предмет кримінального правопорушення взагалі не виділено, але в Законі «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII [19], а також у Законі «Про боротьбу з тероризмом» предмет фінансування тероризму виділено. Це можуть бути активи будь-якого роду, до яких віднесено кошти, майно, майнові і немайнові права.

У Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» фінансуванням тероризму визнається «надання чи збір будь-яких активів з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково для будь-яких цілей окремим терористом, терористичною групою або терористичною організацією; для організації, підготовки і вчинення окремим терористом, терористичною групою або терористичною організацією визначеного КК України терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористичного акту, провадження будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби вчинення таких дій» (абз. 50 ч. 1 ст. 1 цього Закону) [19].

Законодавець визнає активами кошти, майно, майнові і немайнові права. Слід підвести підсумок, що предметом фінансування тероризму можуть бути валютні цінності у чеках, боргових розписках тощо. Але крім грошових цінностей та інших активів (наприклад, матеріальних активів), нематеріальні активи також можуть бути видом суб'єкта фінансування тероризму.

У багатьох випадках терористичні об'єднання отримують права на об'єкти інтелектуальної власності чи іншу інформацію, яка використовується для збільшення фінансового стану.

Отже, фінансування тероризму (ст. 258-5 КК України) є предметним злочином. Предметом кримінального правопорушення можна визнати матеріальні та нематеріальні активи. Саме кримінальне правопорушення за предметом слід віднести до групи кримінальних правопорушень проти громадської безпеки із використанням коштів для ведення терористичної діяльності.

Ст. 261 КК України передбачає відповідальність за напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Можемо узагальнити, що за предметом дане кримінальне правопорушення слід віднести до груп злочинів, що вчиняються із використанням вибухових (легкозаймистих та їдких) речовин та злочини із використанням радіоактивних матеріалів та злочинів (статті 265-1, 267-1 КК України). Предметом аналізованого кримінального правопорушення є об'єкти, на яких виготовляються, використовуються, зберігаються, або якими транспортуються радіоактивні, біологічні, хімічні чи вибухонебезпечні матеріали, предмети, речовини, які становлять підвищену небезпеку для оточення.

Кримінальні правопорушення, що встановлюють відповідальність за завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, ставлять під загрозу громадський порядок. Кримінальне правопорушення схоже з хуліганськими діями. Однак склад кримінального правопорушення має ряд специфічних ознак: а) містить вигадану інформацію про вчинення кримінального правопорушення, наприклад, про збройний напад, про закладену вибухівку, про підготовку підпалу тощо) або про стихійне лихо (землетрус, викид радіоактивних речовин, дуже небезпечну епідемію тощо); б) таке повідомлення відрізняється правдоподібністю і може сприйматися як реальна загроза безпеці; в) заявнику заздалегідь відомо про відсутність загрози безпеці. Таким чином, предметом

завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності може бути визначено як завідомо неправдива інформація про наявність небезпеки.

Поряд із традиційним набором загальних ознак предмета кримінального правопорушення (фізична, соціальна та юридична) слід виділити низку додаткових ознак інформації як предмета досліджуваного кримінального правопорушення, а саме: 1) завідома неправдивість; 2) конкретність; 3) фіксованість. Дане кримінальне правопорушення може бути класифіковано як окремий вид (різновид) кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, а також як злочин із використанням інформації, спрямованої на загрозу громадському порядку.

Висновки до 3 розділу

Таким чином, щодо «безпредметних» злочинів проти громадської безпеки, можемо констатувати, що у всіх злочинах даного виду предмет є елементом складу кримінального правопорушення. Перелік предметів злочинів проти громадської безпеки, окрім вищезазначених зброї, радіоактивних, хімічних, біологічних та вибухонебезпечних матеріалів, речовин, предметів, бойових та вибухових припасів та пристроїв, ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію, легкозаймистих та їдких речовин, небезпечних відходів, майна і природних ресурсів або інших предметів, здатних горіти, включає в себе також: кошти, майно та інформацію.

Класифікація «безпредметних» злочинів проти громадської безпеки (ст.ст.255-261 КК України) ускладнюється тим, що окремі злочини мають декілька предметів, що впливає на розподіл злочинів за предметом. Так, предмет кримінального правопорушення за ст.258 містить як предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення, так ним може бути майно і природні ресурси або інші предмети, здатні горіти; предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення та інформація, майно й кошти, що

використовуються для організації та ведення злочинної діяльності, можуть становити предмет злочинів за ст.ст.256, 258-3, 258-4, 260.

Отже, класифікація «безпредметних» злочинів проти громадської безпеки за предметом може виглядати наступним чином: злочини із використанням предметів, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст.255, ст.256, ст.257, ст.258, ст. 258-3, ст.258-4, ст.260, ст.261); злочини із використанням інформації, майна та коштів для організації та ведення злочинної діяльності (ст.256, ст.258-1, ст.258-2, ст. 258-3, ст.258-4, ст.258-5, ст.259, ст.260); злочини із використанням майна і природних ресурсів або інших предметів, здатних горіти (ст.258).

ВИСНОВКИ

В даній роботі проведено комплексний правовий аналіз кримінальних правопорушень проти громадської безпеки з проведенням їх класифікації за предметом. В роботі визначено місце предмета у складі кримінального правопорушення, досліджено види предметів кримінальних правопорушень, а також висвітлено особливості визначення предмета кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, у тому числі у «безпредметних» кримінальних правопорушеннях та запропоновано вирішення даної проблеми на рівні кримінального законодавства.

Результатом проведеного дослідження стали наступні висновки:

1. Предмет кримінального правопорушення є самостійним необов'язковим для всіх кримінальних правопорушень, але необхідний (обов'язковий) для предметних складів кримінальних правопорушень елементом складу кримінального правопорушення. Предметом кримінальних правопорушень можуть бути будь-які речі, будь-яка інформація, будь-яка енергія, які мають матеріальний вираз, з властивостями яких та з вказівкою на які закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність складу кримінального правопорушення в діяннях особи.

2. До предмету кримінального правопорушення належать будь-які речі матеріального світу. З певними властивостями цих предметів кримінальний закон пов'язує наявність в діянні особи ознак конкретного складу кримінального правопорушення. У спеціальній літературі надаються й інші визначення предмету кримінального правопорушення, що ґрунтуються на розширенні обсягу цього поняття за рахунок включення до нього інших явищ об'єктивної дійсності, таких як нематеріальні блага, інформація, енергія, матеріальні цінності тощо. Однак у законі про кримінальну відповідальність при описі того чи іншого кримінального правопорушення законодавець найчастіше вказує саме на певні речі або їх ознаки, властивості, тому предметом кримінального правопорушення є речової (матеріальною) ознакою

кримінального правопорушення. Предмет кримінальних правопорушень – це така його ознака, яка завжди названа безпосередньо в самому законі про кримінальну відповідальність. У цьому випадку він виступає як необхідна ознака складу кримінального правопорушення. Якщо на нього немає вказівки безпосередньо в самому законі про кримінальну відповідальність, предмет не може бути ознакою складу кримінального правопорушення. Тому предмет кримінального правопорушення – не постійна, а факультативна ознака складу кримінального правопорушення. При цьому це твердження стосується не конкретного, а лише так званого загального поняття складу кримінального правопорушення, тобто це означає, що він притаманний не будь-якому складу кримінального правопорушення. У конкретному складі кримінальному правопорушення, коли він зазначений (передбачений) безпосередньо в законі, ця ознака є обов'язковою, і він має бути встановлений для правильної кваліфікації кримінального правопорушення. Більше того, в тих складах, де предмет є обов'язковою ознакою, саме він найчастіше встановлюється у першу чергу, і нерідко за допомогою отриманих про нього відомостей з'ясовуються інші ознаки кримінального правопорушення.

Предмет кримінального правопорушення є самостійною ознакою, властивою злочинному діянню, однак він не може претендувати на роль самостійного елемента складу кримінального правопорушення, оскільки останній не являє собою сукупність його обов'язкових елементів. Однак в окремих випадках він може збігатися з предметом суспільних відносин, що охороняються законом про кримінальну відповідальність. Такий збіг можливий тоді, коли певні предмети, що входять до структури об'єкта кримінального правопорушення, законодавець додатково наділяє функціями предмету кримінального правопорушення, тобто надає йому також іншого правового значення.

Предмет кримінального правопорушення як ознака складу кримінального правопорушення має суттєве значення для встановлення інших ознак складу кримінального правопорушення, зокрема об'єкта кримінального

правопорушення, адже він перебуває в органічному зв'язку з останнім. Ізольоване дослідження предмета від об'єкта, і навпаки, позбавляє можливості розкрити дійсну сутність як предмета і об'єкта кримінального правопорушення, так і взагалі кримінального правопорушення в цілому. Предмет кримінального правопорушення найбільш тісно пов'язаний з об'єктом кримінального правопорушення й у сукупності з ним утворює самостійний елемент складу кримінального правопорушення. Про це, зокрема, свідчить те, що багато предметів одночасно входять до складу охоронюваних суспільних відносин як їх предмет.

Поряд із предметом кримінального правопорушення та предметом суспільних відносин виокремлюється й таке поняття, як предмет злочинного впливу, під яким розуміється той елемент охоронюваних законом про кримінальну відповідальність суспільних відносин, що піддається безпосередньому злочинному впливу і якому в першу чергу завдається шкода.

3. Вирізняються предмети кримінального правопорушення за їх місцем в структурі охоронюваних відповідними нормами суспільних відносинах. В одних випадках вони є матеріальним вираженням, формою закріплення цих відносин. В інших ситуаціях предмети кримінальних правопорушень хоча і входять у структуру об'єкта, проте виконують іншу роль.

У науці кримінального права точаться дискусії щодо визначення та виокремлення так званих «безпредметних» кримінальних правопорушень. При цьому значне дискусійне поле створюють передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, вчинені суб'єктом кримінального правопорушення, предмет яких навіть опосередковано не відображений в тексті КК.

4. Під громадською безпекою як родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти громадської безпеки слід розуміти сукупність суспільних відносин, що створюються для безпечного використання джерел підвищеної небезпеки та захисту життя та здоров'я невизначеної кількості людей. Кримінальні правопорушення, передбачені розділом IX Особливої частини КК,

посягають на окреслений об'єкт. Слід підкреслити, що кримінальні правопорушення проти громадської безпеки належать до числа найбільш небезпечних та розповсюджених в Україні. Вони створюють загрозу життю і здоров'ю людей, власності, довкіллю, нормальній діяльності підприємств, установ та організацій. Громадська (загальна) безпека – стан захищеності людей та інших соціальних цінностей від джерел підвищених небезпек (злочинних організацій, терористів, зброї та інших смертоносних предметів), за якого забезпечується запобігання загроз заподіяння ними шкоди. Зокрема, злочинні організації за своєю природою застосовують або можуть застосовувати погрози або насильство, завжди готові через своїх членів або інших озброєних злочинців скористатися зброєю і, отже, залякують людей, зумовлюють почуття незахищеності, породжують у населення обґрунтовану тривогу за збереженість життя, здоров'я, власності тощо.

5. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, можна поділити на такі види (групи): 1) кримінальні правопорушення, пов'язані з діяльністю злочинних організацій (ст.ст. 255–257, 258³, 260); 2) кримінальні правопорушення терористичного спрямування (ст.ст. 258–258², 258⁴, 258⁵, 259 і 266); 3) кримінальні правопорушення, пов'язані з порушенням спеціальних правил (ст.ст. 261, 270, 270¹); 4) кримінальні правопорушення, що порушують правила поведінки з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269).

6. Основні відмежувальні та специфічні ознаки кримінальних правопорушень проти громадської безпеки можна дослідити, проаналізувавши об'єктивну сторону вказаних діянь. Можна узагальнити, що у переважній більшості випадків об'єктивна сторона цих кримінальних правопорушень полягає у суспільно небезпечному, протиправному діянні (дії або бездіяльності), що порушує громадську безпеку та створює загальну небезпеку (умови) загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіює такі наслідки.

Більшість кримінальних правопорушень проти громадської безпеки містять формальний склад і можуть бути вчинені лише шляхом активної дії, а кримінальні правопорушення з матеріальним складом (статті 264, 267 і 270 КК) вчинюються як шляхом дії, так і бездіяльності. Наслідки у вигляді загибелі людей є складовою частиною об'єктивної сторони матеріальних складів кримінальних правопорушень проти громадської безпеки. Під іншими тяжкими наслідками розуміють заподіяння тяжкого тілесного ушкодження одній або кільком особам, середньої тяжкості двом чи більше особам, заподіяння майнової шкоди у великому або в особливо великому розмірі тощо.

Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень проти громадської безпеки з формальним складом – прямий умисел, а кримінальних правопорушень із матеріальним складом – необережність. В останніх кримінальних правопорушеннях можлива змішана форма вини, що передбачає умисел щодо діяння (наприклад порушення певних правил безпеки) і необережність щодо наслідків (наприклад щодо загибелі людей). Окремим різновидом формальних складів кримінальних правопорушень є так звані усічені склади кримінальних правопорушень, що трапляються у аналізованому розділі Особливої частини КК.

Мотив і мета більшості кримінальних правопорушень проти громадської безпеки не є їх обов'язковими ознаками і можуть бути різними, за винятком кримінальних правопорушень терористичного спрямування, де мета є основною відмежувальною і криміноутворюючою ознакою.

Суб'єктом кримінальних правопорушень проти громадської безпеки є, як правило, будь-яка особа, яка досягла 16-ти, а деяких – з 14-ти років.

Отже, кримінальні правопорушення проти громадської безпеки можна визначити як суспільно небезпечні, передбачені КК винні діяння (дії або бездіяльність), вчинені суб'єктами кримінального правопорушення, що порушують громадську (загальну) безпеку і створюють загальну небезпеку (умови) загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіюють такі наслідки.

Обов'язковою ознакою більшості кримінальних правопорушення проти громадської безпеки є смертоносні предмети – зброя, боєприпаси, вибухові речовини та пристрої, радіоактивні матеріали та інші предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Вони виступають як засоби (знаряддя) або предмети цих кримінальних правопорушень, що обумовлює загальнонебезпечний характер останніх.

7. За предметом кримінальні правопорушення проти громадської безпеки із предметом, зазначеним у диспозиції статті, поділяються на: кримінальні правопорушення із використанням вогнепальної зброї та бойових припасів (статті 257, 258, 260, 261, 262, 263, 264 КК України), кримінальні правопорушення із використанням вибухових (легкозаймистих та їдких) речовин (статті 257, 258, 259, 260, 262, 263, 267, 267-2, 269 КК України), кримінальні правопорушення із використанням радіоактивних матеріалів (статті 265-1, 267-1 КК України), кримінальні правопорушення із використанням небезпечних відходів і вторинної сировини (стаття 268-2 КК України), кримінальні правопорушення з використанням майна, природних ресурсів або інших предметів, які здатні горіти (ст.270 КК України), кримінальні правопорушення з використанням об'єктів житлово-комунального господарства (ст.270-1 КК України).

8. Що стосується кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, у диспозиціях яких прямо предмет не визначено (ст.ст.255-261 КК України), вони вважаються «безпредметними», проте їх кримінально-правовий аналіз дав змогу виділити наступні предмети даних кримінальних правопорушень: предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення, інформацію, майно та кошти для організації та ведення злочинної діяльності, майно і природні ресурси або інші предмети, здатні горіти, а також віднести «безпредметні» кримінальні правопорушення проти громадської безпеки до таких видів (груп) за предметом: кримінальні правопорушення із використанням предметів, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст.255, ст.256, ст.257, ст.258, ст. 258-3, ст.258-4, ст.260, ст.261 КК України),

кримінальні правопорушення із використанням інформації, майна та коштів для організації та ведення злочинної діяльності (ст.256, ст.258-1, ст.258-2, ст. 258-3, ст.258-4, ст.258-5, ст.259, ст.260 КК України), кримінальні правопорушення із використанням майна і природних ресурсів або інших предметів, здатних горіти (ст.258 КК України).

При цьому особливістю даної групи кримінальних правопорушень проти громадської безпеки є їх багатопредметність (зокрема, йдеться про ст.ст. 256, 258, 258-3, 258-4, 260 КК України).

9. В якості рекомендацій з метою вирішення питання про визначення предмета у «безпредметних» кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, пропонуємо наступне:

1) визначити в диспозиції вищезазначених статей предмету(ів) кримінальних правопорушень шляхом внесення змін до КК України;

2) запропонувати наступну класифікацію кримінальних правопорушень проти громадської безпеки (за предметом): кримінальні правопорушення із використанням предметів, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст.255, ст. 255-1, ст. 255-2, ст. 255-3, ст.256, ст.257, ст.258, ст. 258-3, ст.258-4, ст.259, ст.260, ст.261, ст. 262, ст.263, ст.264, ст. 265-1, ст. 267, ст.267-1, ст.267-2, ст.269 КК України), кримінальні правопорушення із використанням небезпечних відходів і вторинної сировини (стаття 268-2 КК України), кримінальні правопорушення із використанням інформації, майна та коштів для організації та ведення злочинної діяльності (ст.256, ст.258-1, ст.258-2, ст. 258-3, ст.258-4, ст.258-5, ст.259, ст.260 КК України), кримінальні правопорушення із використанням майна і природних ресурсів або інших предметів, здатних горіти (ст.258, ст.270 КК України), кримінальні правопорушення з використанням об'єктів житлово-комунального господарства (ст.270-1 КК України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1996. №30. ст.141.
2. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 12.11.2020).
3. Декларація прав людини і громадянина від 26 серпня 1789 р. URL: ibib.ltd.ua/deklaratsiya-prav-cheloveka-grajdanina-avgusta- (дата звернення: 12.11.2020).
4. Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму від 14 вересня 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d68#Text (дата звернення: 15.11.2020).
5. Міжнародна конвенція про фізичний захист ядерних матеріалів від 26 жовтня 1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_024#Text (дата звернення: 3.11.2020).
6. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 р., ратифікована із заявою Законом України від 12 вересня 2002 р. № 149-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text (дата звернення: 5.11.2020).
7. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. № 5464-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text> (дата звернення: 18.11.2020).
8. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. № 5403-VI. З подальшими змінами. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 34-35. ст.458.
9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. №2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. №25-26. ст.131.
10. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page2> (дата звернення: 12.11.2020).
11. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40-44. ст.356.
12. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» від

4 червня 2020 року № 671-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2020. № 42. ст.343.

13.Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 р. № 39/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 12. ст.81.

14.Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» від 30 травня 1995 р. № 255/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. N 27. ст.198.

15.Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. N 48. ст.650.

16.Закон України «Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання» від 19 жовтня 2000 р. № 2064-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. N 1. ст.1.

17.Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» від 11 січня 2000 р. № 1370-ХІV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000. N 9. ст. 68.

18.Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18 січня 2001 р. № № 2245-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text> (дата звернення: 12.11.2020).

19.Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 р. № 1702-ВІІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text> (дата звернення: 22.11.2020).

20.Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638-ІV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 12.11.2020).

21.Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-ВІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 1. ст.1.

22. Закон України «Про благоустрій населених пунктів» від 6 вересня 2005 р. № 2807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text> (дата звернення: 19.11.2020).

23. Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого 1991 р. № 791а-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*. 1991. N 16. ст.198.

24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил паркування транспортних засобів, затверджених від 3 грудня 2009 р. №1342. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1342-2009-%D0%BF> (дата звернення: 12.11.2020).

25. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного і колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки» від 2 липня 1976 р. № 4 в редакції постанови від 3 березня 2000 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-76#Text> (дата звернення: 1.11.2020).

26. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text> (дата звернення: 12.10.2020).

27. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text> (дата звернення: 12.10.2020).

28. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів» від 21 серпня

1998 р. № 622. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98> (дата звернення: 12.10.2020).

29.Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Правил забезпечення збереження ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання» від 14 грудня 2000 р. №241. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0013-01> (дата звернення: 12.10.2020).

30.Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції щодо проведення радіаційного контролю транспортних засобів і вантажів у пунктах пропуску через державний кордон та на митній території України» від 15 травня 2000 р. № 27. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0411-00> (дата звернення: 12.10.2020).

31.Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 16 червня 2010 р. (справа № 1-261/10). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/10373048> (дата звернення: 2.11.2020).

33.Вирок Новгород-Сіверського районного суду Чернігівської області від 7 квітня 2009 р. (справа № 1-40/2009). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 12.11.2020).

34.Вирок Коропського районного суду Чернігівської області від 26 лютого 2008 р. (справа № 1-22-08). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/1552028> (дата звернення: 12.11.2020).

35.Вирок Ківерцівського районного суду Волинської області від 13 травня 2009 р. (справа № 1-93/2009). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/5929901> (дата звернення: 12.11.2020).

36.Вирок Славутицького міського суду Київської області від 18 березня 2009 р. (справа № 1-15/2009). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/8886473> (дата звернення: 12.11.2020).

37.Вирок Гадяцького районного суду Полтавської області від 14 січня 2008 р. (справа № 1-34/2008). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/1406064> (дата звернення: 12.11.2020).

38. Берзін П.С. Проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим Кримінальним кодексом України (Міжнародний науково-практичний семінар). *Часопис Київського університету права*. 2002. №4. С. 88-90.

39. Берзін П.С. Соотношение понятий „боевые припасы”, „взрывчатые вещества” и взрывные устройства в уголовном праве. *Матеріали 4 звітної науково-практичної конференції професорсько-викладацького та курсантського (студентського) складу Кримського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ* (31 травня 2002р.): У 2-х ч. Ч.1. Сімферополь: «ДОЛЯ», 2002. С.133-140.

40. Белоконов В. Співвідношення понять „боєприпаси” і „вибухові речовини” у кримінальному праві. *Право України*. 1997. №2. С.27-30.

41. Белоконов В. Бойові припаси і вибухові речовини: проблема в однозначному тлумаченні понять і правильній кваліфікації кримінального правопорушення. *Юридичний вісник України*. 1996. №32-33 (58-59). 8-21 серпня. С.24-26.

42. Бикмурзин М. П. Предмет преступления: теоретико-правовой анализ. М.: Юрлитинформ, 2006. 160 с.

43. Бугаев В.А. Сущность объекта преступления в современном уголовном праве. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки»*. 2008. Том 21 (60), № 1. С. 203-210.

44. Вітко О.Ю. Поняття предмета кримінального правопорушення як елемента складу кримінального правопорушення. *Юридична наука*. 2013. № 11. С.27-34.

45. Гнетнев М. К. Кримінальна відповідальність за сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності: монографія. Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2009.

46. Данилевський А. О. Кримінальна відповідальність за матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи

чи терористичної організації: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, 2009. 232 с.

47.Дзюба Ю.П. Предмет кримінального правопорушення як ознака складу кримінального правопорушення: методологічні аспекти дослідження. *Вісник Академії адвокатури України*. К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2009. № 1(14). С. 273–274.

48.Дудоров О.О., Калмиков Д.О. Злочини проти громадської безпеки, безпеки виробництва, безпеки руху та експлуатації транспорту: особливості кваліфікації. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 1(2). С.176-189.

49.Голіна В.В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове і кримінологічне дослідження: монографія. Харків : Регіон-інформ, 2004. 212 с.

50. Дячкін О.П. Про деякі проблемні питання кримінально-правової характеристики злочинів терористичної спрямованості. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 362-367. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2013_2_50 (дата звернення: 12.10.2020).

51.Ємельянов В.П. Терористичні злочини: кримінально-правова характеристика та питання вдосконалення антитерористичного законодавства / В.П. Ємельянов, Л.В. Новікова, М.В. Семикін. Х.: Кроссруд, 2007. 216 с.

52.Ізетов А. Е. Втягнення у вчинення терористичного акту: кримінально-правове дослідження. Х.: Право, 2010. 174 с.

53.Кириченко О.В. Громадська безпека як об'єкт кримінально-правової охорони. *Право і суспільство*. 2012. №3. С.185-190.

54.Коваленко І. Злочини, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2004. №1 (31). С.114-117.

55.Ковальчук В.П. Співвідношення між складами злочинів про створення злочинної організації та створення терористичної групи чи терористичної організації. *Митна справа*. 2011. №5 (77). С.580-587.

56. Коржанський М. Й. Об'єкт і предмет кримінального правопорушення: монографія. Дніпропетровськ, 2005. 252 с.
57. Кузнецов В.В. Комп'ютерна інформація як новий предмет кримінального правопорушення. *Новий КК України: Питання застосування і вивчення*: матеріали міжнародної наукової конференції. 25-26 жовтня. 2001 р.: тези доп. К. : Юрінком Інтер, 2002. С.196-199.
58. Кримінальне право. Загальна частина: підручник. За ред. П.С. Матишевського. К.: Юрінком Інтер, 2000. 272 с.
59. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник. За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харків: Право, 2010. 608с.
60. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник. За ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
61. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник; за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. Х.: Одіссей, 2009. 496 с.
62. Кримінальний кодекс України. Особлива частина. Розділ ІХ. Злочини проти громадської безпеки. Серія «Основні склади злочинів»: навч. посіб.; за ред. Я. О. Лантінова. Х.: Харків юридичний, 2012. 44 с.
63. Кубальський В.Н. Поняття та загальна характеристика терористичних злочинів. *Держава і право*. Випуск 30. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. С. 501-509.
64. Кудрявцев В.Н. К вопросу о соотношении объекта и предмета преступления. *Труды ВЮА*. Вып. 13. М., 1951. С. 52-59.
65. Кузнецов В.В., Савченко А.В. Теорія кваліфікації злочинів: підручник. К.: вид-во КНТ, 2011. 320 с.
66. Кузьмін С.А. До питання про удосконалення дефініції предмета кримінального правопорушення в теорії вітчизняного кримінального права. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2013. № 1(1). С. 195-200.

67. Курс советского уголовного права: [в 6 т.] М.: Наука, 1970–1971. Т. 6. Особенная часть. Преступления против государственного аппарата и общественного порядка. Воинские преступления. 559 с.

68. Лашук Є. В. Предмет кримінального правопорушення в кримінальному праві України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08; Нац. акад. внутр. справ України. К., 2005. 262 с.

69. Лашук Є. В. Класифікація предметів злочинів. Теорія і практика застосування чинного кримінального та кримінально-процесуального законодавства в сучасних умовах: Тези доп. наук.-практ. конф.: У 2-х ч. К., 2002. Ч. I. С. 77–78.

70. Литвин О. П. Загальні ознаки та характеристика предметів злочинів. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. №4. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VAUMVS/2010_4/litvin.pdf (дата звернення: 12.10.2020).

71. Михайленко П. П. Уголовное право Украины. Общая часть Х., 1995. 256 с.

72. Музика А. А., Лашук Є. В. Предмет кримінального правопорушення: теоретичні основи пізнання: монографія. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2011. 192 с.

73. Музика А. А. Про загальне поняття предмета кримінального правопорушення. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 1(2). С. 103-118.

74. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. Посібник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 512 с.

75. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К.: Юридична думка, 2010. 1288 с.

76. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К.: Юридична думка, 2012. 1316 с.

77. Наумов А. В. Российское уголовное право. Общая часть: курс лекций. М.: БЕК, 1999. 590 с.

- 78.Панов М. Кваліфікація злочинів при бланкетній диспозиції закону про кримінальну відповідальність. *Право України*. 2010. № 9 С. 47–55.
- 79.Підопригора І. С. Типологія терміна «вибухові матеріали». *Вісн. Запорізь. юрид. ін-ту*. 2002. №3 (24). 2003. С. 118–126.
80. Панов М.М. Предмет незаконних дій на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення. *Юридична Україна*. 2006. №1. С. 84-88.
- 81.Панов М., Тихий В. Безпека як фундаментальна категорія в методології правознавства (до постановки проблеми). *Вісник Академії правових наук України*. 2000. № 3 (22). С. 10-16.
- 82.Плева К.В. Поняття радіоактивних матеріалів як предмету злочинів проти громадської безпеки. Матеріали міжнародного науково-практичного семінару “Проблеми відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим КК України”. Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2003. С. 277-281.
- 83.Сарнавський О.М. Гладкоствольна мисливська зброя як предмет злочинів проти громадської безпеки. *Вісник прокуратури*. 2007. № 10.
- 84.Ткаченко В.И. Преступления против общественной безопасности. М., 1984. 81 с.
- 85.Серкевич І. Кримінально-правова характеристика проявів терористичної діяльності . *Публічне право*. 2012. №4(8). С.401-407.
- 86.Таций В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Харьков: Выща шк. Изд-во при ХГУ, 1988. 198 с.
- 87.Тихий В. Актуальні питання застосування і вдосконалення кримінально-правових норм про відповідальність за злочини проти громадської безпеки. *Право України*. 2010. № 9. С.25-30.
88. Тихий В. П. Відповідальність за злочини проти громадської безпеки. *Науковий вісник Сіверщини*. 2017. № 1(1). С. 148-153.
- 89.Українське кримінальне право: підруч. За заг. ред. В.О. Навроцького. К.: Юрінком Інтер, 2013. 712 с.

90.Фесенко Є.В Кримінально-правовий захист здоров'я населення (коментар законодавства та судової практики). К.: Істина, 2001. 192 с.

91.Филимонов В.Д. Понятие деяния, содержащего признаки преступления. *Советская юстиция*. 1983. № 23.

92.Фріс П. До нової ідеології зброї. *Юридичний вісник України*. 2009. № 11.С.7.

93.Чорний Р.Л. Бандитизм і терористичний акт: проблеми відмежування складів злочинів. Сучасний міжнародний тероризм - стратегія і тактика протидії: Матеріали науково-практичної конференції (27 листопада 2003 р .). К.: Вид-во НА СБ України, 2003. С 290-293.

94.Чучаев А. И. Уголовно-правовое воздействие: понятие, объект, механизм, классификация: монография. М.: Проспект, 2011. 320 с.

95.Яремко Г.З. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України: Монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. С. 93–94.